

JAARVERSLAG 2014

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Beek-Ubbergen

INHOUD

1. Voorwoord	3
2. Inleiding	5
3. Vereniging Nederlands Cultuurlandschap	7
3.1 Deltaplan voor het landschap	
3.2 Natuur in de Straat	
3.3 Gezamenlijk extra project Nederlandse Natuur in Beeld	
4. Landschapsherstelprojecten	19
4.1 Voorbeelden uitvoeringsprojecten 2014	
5. Das&Boom	21
5.1 Recht op natuur	
5.2 Advies en onderzoek	
5.3 Opvangcentrum	
6. Voorlichting / educatie	25
6.1 Informatiecentrum	
6.2 Lezingen / presentaties	
6.3 Landschapsprijs De Gouden Mispel	
6.4 Winnaars Gouden Zwaluw 2014	
7. Organisatie	27
7.1 Fondsenwerving, leden en donateurs	
7.2 Vereniging Nederlands cultuurlandschap	
7.3 Stichting de Landschapswacht	
7.4 Stichting Das&Boom	
8. Financieel verslag	34
8.1 Financiën 2014	
8.2 Begroting 2015	
9. Jaarplan 2015	38
10. Verantwoordingsverklaring	51
<i>Bijlage 1: Controleverklaring accountant afgegeven op de volledige jaarrekening 2014</i>	<i>56</i>

Voorwoord

Voor VNC staat het 'landschap' centraal. 'Land' betekent niets anders dan een door een heining, hek of heg omsloten gebied. 'Schap' is gerelateerd aan 'scheppen', het maken van iets. 'Landschap' is dus een in cultuur gebrachte, omheinde ruimte. Het is deze taalkundige ontleding die ons de weg wijst: het vanuit een cultuurlandschap ruimte scheppen voor natuur, landbouw en recreatie.

Anno 2014 is er in Nederland en West Europa al bijna 70 jaar vrede. In 2014 werd in de omgeving van Huize Wylerberg in de nieuwe gemeente Groesbeek Market Garden groots herdacht. Het geallieerde offensief dat hier de bevrijding bracht. Deze lange vredige periode is helaas bijzonder. Nog geen halve dagreis hier vandaan is vrede ver te zoeken. Vrede is er al helemaal niet tussen de mens en de aarde. De mens zou moeten samenwerken met de aarde, maar werkt haar enkel tegen. De respectloze omgang met de aarde leidt tot steeds meer rampen. Stukje bij beetje komt de rekening hiervoor terug op ons bord. Je moet er niet aan denken welke openstaande rekeningen straks aan onze kinderen worden gepresenteerd.

Het lijkt alsof Europa alleen oog heeft voor de economische crisis. Ook in ons rijke en aangeharkte land wordt elk initiatief langs de lat van 'economisch gewin' gelegd. Wat zich niet met klinkende munt terugbetaald, wordt weggehoond, afgeschoten of wegbezuinigd. Forse bezuinigingen en hervormingen staan nog steeds op de agenda van de overheid. Verantwoordelijkheden die vanzelfsprekend aan de overheid toebehoren worden afgestoten of richting lagere overheden doorgeschoven.

We moeten van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving, maar we zijn vooral op weg naar een gevaarlijke onverschilligheid waar het gaat om eeuwigheidswaarden zoals natuur, landschap, monument en milieu. Dat wij als samenleving zelfs onze ouderen verwaarlozen wordt dankbaar als excuus gebruikt om de aarde te verwaarlozen: Dieren redden? Landschap opknappen? Ecologische verbindingen? Ottertunnels? Weet u wel wat dat kost? De kern van de zaak is dat publieke waarden niet meer als publiek belang worden gezien en onterecht vertrouwd wordt op een diffuse private markt.

De overheid moet verleiden en dwingen. Bedroevend is de volharding van de staatsecretaris in de opheffing van beschermde natuurmonumenten. De zwaarst beschermde categorie natuurgebieden van Nederland met zeer unieke flora en fauna.

Eveneens teleurstellend is het uitpakken van de vergroening van het landbouwbeleid en de realisatie van ecologische focusgebieden op boerenland die gemarginaliseerd en genivelleerd zijn tot bestaande sloten en vanggewassen. Een rekening die de boerenstand nog wel eens duur kan komen te staan, want welke legitimatie blijft er voor belastingbetalers nog over om bijna veertig procent van het EU budget te spenderen aan landbouwsubsidies.

Bestuurders kunnen niet zonder voortdurende inzet van organisaties en een luis in de pels als de VNC en Das&Boom. Daarom ben ik bewust betrokken en wil ik dit de komende jaren met veel energie blijven doen, ik word blij van het werk van de VNC. Ook word ik blij van de Gouden

Mispel-winnaars. Want elk jaar vinden we weer mensen vol energie, mensen met initiatieven die de aarde een stukje beter maken.

Tijdens de vorige ALV bezochten we herstelprojecten in Milsbeek. Ik weet niet wie van u erbij was, maar wat onze club daar tot stand heeft gebracht... Probeer hetgeen wat u daar heeft gezien, op te schalen over heel Nederland, daar word je blij van.

Ik heb hoge verwachtingen van onze samenwerking met het Louis Bolk Instituut en de Werkgroep Grauwe Kiekendief die heeft geleid tot de oprichting van een landelijk collectief Deltaplan Landschap voor het agrarisch natuurbeheer. Wij hopen veel deelnemers te mogen verwelkomen en gebiedsoffertes met concurrerende vergoedingen te mogen uitbrengen.

Harry Keereweer
Voorzitter

2. INLEIDING

Voor u ligt het jaarverslag 2014 van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC). De VNC is een vereniging van enthousiaste en betrokken leden, vrijwilligers en een klein professioneel bureau, waar kwaliteitsdenken en winst voor het landschap voorop staan.

Het VNC bestuur was toe aan een volgende stap in de professionalisering. De economische crisis en terugtrekkende overheid leidde ertoe dat de ommezwaai in de financiering van de VNC van overheidssubsidies naar een ander verdienmodel moest worden gemaakt. Die hebben we deels gevonden in de uitvoering. Deze ommezwaai begint zijn vruchten af te werpen.

Het not for profit karakter van onze organisatie is een groot goed. Weliswaar was de omzet afgelopen jaar goed en de uitvoeringsportefeuille uitgebreid en goed gevuld, echter onder de streep hebben we een licht negatief resultaat geboekt.

Op de kaart van Nederland hebben we meer dan honderd locaties kunnen toevoegen waar de VNC al dan niet in samenwerkingsverbanden aan landschapsherstel heeft gewerkt. Van restauratie van individuele monumentale landschapselementen tot uitvoering van complete bedrijfslandschapsplannen.

Verder hebben we ons weer volop ingezet voor instandhouding en bescherming van landschapselementen en bijzondere cultuurlandschappen, werden er weer stimuleringsprijzen voor de Gouden Mispel voor landschapsontwikkeling en de Gouden Zwaluw voor vergroening van steden uitgereikt. Ook is de basis gelegd voor een aantal partnerschappen in de nabije toekomst voor gebiedsontwikkeling en grensoverschrijdende samenwerking.

Binnen de bedrijfsvoering van de vereniging heeft het bestuur het terugverdienen landschappelijk, financieel of sociaal centraal gesteld. Mensen of organisaties die zich willen binden aan de doelstellingen van onze vereniging hebben een streepje voor. Stakeholder word of ben je door een lidmaatschap of donateurschap, als participant in “crowdfunding” - projecten, partner in uitvoering of partners in landschappelijk verantwoord ondernemen. Door actief groenmakelaarschap en het leveren van benodigde cofinanciering, zowel financieel als in natura, is de portefeuille voor landschapsherstelprojecten verder uitgebreid.

Ons bestuur heeft zich met de directie gebogen en uitgesproken over nieuwe verdienmodellen voor de vereniging. De beschikking of zeggenschap over grond alsmede het aantrekken of beïnvloeden van investeerders op de grondmarkt zal daarin een belangrijke rol spelen.

Grond is een belangrijke kapitaal factor voor agrarische bedrijven. En dat is wel waar de grootste winst landschappelijk en qua biodiversiteit gehaald kan worden. De pilots Deltaplan landschap laten zien dat de beschikbaarheid van ruilgrond een belangrijke katalysator vormen in landschapsontwikkeling. Daar waar de overheid met name grondposities inneemt voor de omvorming van landbouwgrond naar natuur in de buurt van natuurgebieden, denken wij dat het juist verstandig is om grondposities in te nemen in hardcore agrarisch gebied.

Daar is immers de nood voor een kwaliteitsimpuls landschap en impuls voor de biodiversiteit het hoogst. Binnen de landbouw zet schaalvergroting als autonoom proces door. Dat betekent dat er dagelijks kansen zijn om grondposities in te nemen. Overigens kan dat ook op basis van (erf)pacht voor bedrijven en overheden die landschappelijk verantwoord willen ondernemen zoals ontgronders, projectontwikkelaars, waterschappen, grondbedrijven, etc. De VNC kan grondposities innemen indien daarvoor extra gelabelde middelen kunnen worden verkregen.

Dat willen we bereiken door ‘aandeelhouder’ te worden van boerenbedrijven. Met nabijgelegen boeren van te verwerven percelen worden afspraken gemaakt dat zij een deel van hun huiskavel omzetten naar netwerken landschapselementen en ruil daarvoor een grotere oppervlakte langjarig terug kunnen pachten. Deze methodiek werkt heel goed waardoor een deel van de fondsenwerving in de toekomst ook meer gericht zal worden op de mogelijkheid om gronden te verwerven in hardcore agrarisch gebied.

Daarmee kunnen we bijdragen aan zowel de realisatie van groenblauwe dooradering op boerenland als landbouwstructuurversterking.

3. VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

3.1 Deltaplan voor het landschap

De belangrijkste inspanningen voor het Deltaplan voor het Landschap in het afgelopen jaar, waren gericht op de zogenaamde vergroening van het landbouwbeleid, de stelselwijziging agrarisch natuurbeheer en collectieve werkwijze, het afronden en opschalen van voorbeeldgebied Ooijpolder, het werken aan zichtbaar resultaat door het opknappen en beschermen van landschappelijke ensembles.

Voorbeeldgebied Ooijpolder in 2014

In het kader van het project Voorbeeldgebied landschapsontwikkeling Ooijpolder- Groesbeek (2009 – 2014) is in de voormalige gemeenten Groesbeek, Millingen aan de Rijn en Ubbergen flink geïnvesteerd in de groenblauwe dooradering van het landschap. Sinds de start van het project in 2009 is er door de gemeenten, samen met het loket groenblauwe diensten (Via Natura) en de Stichting Landschapskapitaal veel werk verzet en zijn er tastbare resultaten geboekt.

In totaal is er 35 hectare landschapselementen bij gekomen. Anders gezegd: er is een 40 kilometer lang netwerk van groenblauwe dooradering ontstaan in het agrarisch cultuurlandschap. Hiervan is 14 kilometer toegankelijk voor recreanten: de boerenlandpaden.

Klinkende cijfers, zeker wanneer we beseffen dat de grondeigenaren, de groene dienstverleners, de landschapselementen 30 jaar lang gaan beheren tegen een redelijke vergoeding. Zonder bestemmingswijziging een duurzaam resultaat.

- ***Planten en dieren profiteren***

Belangrijke vraag is nu: is de biodiversiteit in het gebied als gevolg van de landschapsontwikkeling toegenomen? Hebben planten en dieren kunnen profiteren van de ruimte die is gecreëerd? Het antwoord is: ja! De helft van de soorten die op termijn in deze biotopen te verwachten zijn, is nu al waargenomen. Ook zijn er in het kerngebied in de Ooijpolder maar liefst 22 rode lijst soorten waargenomen in de nieuwe landschapselementen. De meest aansprekende soorten zijn: Veldleeuwerik, Spotvogel, Steenuil, Gele Kwikstaart, Kneu en Kamsalamander. Ook vele bijzondere plantensoorten zoals Moeraswespenorchis, Moeraswolfsmelk, Vleeskleurige Orchis, Grote Bevernel en Fijne Waterranonkel.

- ***Onderzoek***

De natuurmonitor is uitgevoerd in 2011 en herhaald in 2014. Wat blijkt: alle aangetroffen planten en dieren zijn uitsluitend waargenomen in de groenblauwe dienstenstroken en niet in het agrarisch gebied eromheen. Er is een extra analyse uitgevoerd van de bestaande monitoringsdata en de jarenlange broedvogelgegevens en vergeleken met referentiegebieden. Ook de met sleepnetten bemonsterde dichtheid aan ongewervelde dieren in de ontwikkelde graskruidenstroken laat zien dat de landschapselementen met graskruidenstroken een beduidend hogere biodiversiteit én een groter voedselaanbod voor insectivoren kennen dan het omliggende landschap. Een zeer belangrijk gegeven voor de ontwikkeling van de voedselketen.

De landschapsontwikkeling in het kerngebied van de Ooijpolder heeft bijgedragen aan de toename van het aantal territoria van broedvogels in de gehele Ooijpolder. Dit blijkt uit de analyse van de

broedvogelgegevens in de Ooijpolder. Met name robuuste brede landschapselementen dragen extra bij aan het aantal soorten vogels met territoria van Grasmus, Graspieper en Veldleeuwerik. Deze landschapselementen laten een positief effect zien op de dichtheid van de broedvogels.

- **Beheer**

Ook de ervaringen van de deelnemende grondeigenaren is positief. De reacties ‘Door zelf het landschapsbeheer uit te voeren krijg je er meer mee en dat maakt me toch wel trots’ en ‘Toen dit voorjaar de ooievaar terugkeerde op het nest, dacht ik meteen: daar heb ik aan mee gewerkt’ spreken voor zich.

Een gefaseerd maai- en opschoningsbeheer van de landschapselementen zorgt voor een grote variatie in de structuur van de vegetatie. Dat heeft een positief effect op de biodiversiteit en biomassa van ongewervelde dieren, en daarmee op het voedselweb in de Ooijpolder.

Het waardevolle van de monitor is, dat we met elkaar aantonen dat agrarisch natuur- en landschapsbeheer prima combineert met de moderne agrarische bedrijfsvoering en dat het beheer kwaliteit van landschap oplevert én biodiversiteit. En daar was het ons om te doen.

Opschaling Zuid-Limburg

VNC heeft advies uitgebracht aan GS Limburg over het instellen van een landschapsfonds voor Nationaal Landschap Zuid-Limburg. De provincie heeft op onze indicatie en in overleg met Natuurmonumenten, Natuurrijk Limburg (collectief van agrarische natuurverenigingen) ingestemd met het instellen van een pilot Deltaplan Landschap in Zuid-Limburg.

De voorgestelde kwaliteitsimpuls landschap richt zich op de realisatie van een aaneengesloten netwerk van streekeigen lijnvormige landschapselementen ter bevordering van biodiversiteit, cultuurhistorie en recreatieve beleving. Er is gekozen voor een drietal (streekeigen) elementen: heggen, graften en akkerranden.

De provincie heeft aangegeven geld ter beschikking te willen stellen voor de financiering van 30-jarige beheercontracten en aanleg. Aanvullend willen zij dat er wordt gezocht naar de funding van een complementair privaat spoor om grondvergoedingen uit te kunnen keren door 1) grondposities in te nemen om hectares landbouwgrond in pacht uit te kunnen geven aan boeren, die in ruil daarvoor hun eigen bedrijf groenblauw willen dooraderen en/of 2) zogenaamde kwalitatieve verplichtingen met zakelijke werking te vestigen voor duurzame instandhouding à la de methode Ooijpolder. In 2015 moet het project starten in de uitvoering.

Vergroening landbouwbeleid

Onze vereniging hecht grote waarde aan de invulling van de vergroening van het landbouwbeleid omdat het voor tenminste een derde invulling kan geven aan de in ons Deltaplan Landschap voorgestelde 100.000ha groenblauwe dooradering op boerenland.

Afgelopen jaar vond definitieve besluitvorming rondom de vergroening van het landbouwbeleid plaats. Laten we nog even het geheugen opfrissen. De Europese Commissie beoogde een vermaatschappelijking en vergroening van de Europese steun aan de agrarische sector.

Om te legitimeren dat 40% van de Europese begroting wordt uitgegeven aan steun voor boeren, moet 30% van de zogenaamde eerste pijler ingezet worden voor vergroening en bijdragen aan de

invulling van de biodiversiteitsstrategie 2020 die voor een belangrijk deel gerealiseerd moet worden op boerenland. Want veel van de planten- en diersoorten, waarvoor wij verplichtingen hebben, hebben zich aangepast aan de in cultuurbrenging van ons land en zijn daarbij nauw verweven met (oude) landbouwpraktijken. In Nederland gaat het om ruim 200 miljoen euro per jaar.

In juni 2014 berichtte de staatssecretaris de Tweede Kamer over de uitwerking van directe betalingen in het kader van de vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. De 5% EFA verplichting geldt voor ca. 12.500 akkerbouwbedrijven met circa 670.000 ha bouwland, wat zou moeten leiden tot 33.500 ha EFA. Zoals u wellicht nog weet beoogt het Deltaplan voor het landschap 100.000 ha groenblauwe dooradering en daarmee zou alleen een goede realisatie van EFA's een derde van het plan kunnen verwezenlijken.

Bij een groenpremie van 120 euro per hectare praten we over jaarlijks 80,4 miljoen euro of 2400 euro per ha EFA belastinggeld dat aangewend moet worden voor groene doelen.

Om de belastingbetaler een indruk te geven van de gevraagde schaalgrootte van vergroening. Journalist Koos Dijksterhuis schreef vorig jaar in Trouw zijn column 'Natuur op het randje' waarin opgenomen 'Stelt u zich een veld voor van één hectare, honderd bij honderd meter. Laat langs de rand een strookje van één meter verwilderen en u heeft vier procent natuur'.

Het door Nederland gepresenteerde equivalente pakket van een beheerde akkerrand, waarbij aangrenzende sloten, vanggewas, eiwitgewas en bepaalde (gecontracteerde) landschapselementen mogen worden meegeteld, betekenen in het gunstigste geval een effectieve vergroening van 1,5%. Waarbij een beheerde akkerrand tenminste 30% uit maakt van de gewogen oppervlakte van het pakket. Ofwel een groot deel van de fysieke vergroening vindt niet plaats op gras- of bouwland.

In 2014 heeft de Vereniging expliciet aandacht gevraagd voor de uitvoering van het nationaal beschermingsplan akkerplanten. Een groep plantensoorten die met stille trom uit het landschap is verdwenen. Er zijn zelfs 75 soorten die als rode lijst- of doelsoort te boek staan. Het akkermilieu vraagt onze aandacht als het gaat om het behoud van soorten waarvoor Nederland internationaal verplichtingen heeft. Akkerplanten zijn gevoelige soorten die niet bestand zijn tegen de huidige intensieve landbouw, met haar hoge mestgiftten, zaaizaadschoning en chemische onkruidbestrijding. Het beheer van akkerplanten kan dan ook niet gecombineerd worden met een normale oogst van graan of andere gewassen.

Juist daarom zijn de realisatie van Ecologische focusgebieden, de ontwikkeling van collectieven (zowel van maximaal tien samenwerkende boeren in het kader van de vergroening eerste pijler, als de collectieven agrarisch natuurbeheer) een grote kans om invulling te geven de doelstelling van het beschermingsplan om de achteruitgang van akkerplanten te stoppen en de kansen op hun duurzaam voortbestaan in Nederland te vergroten. Namelijk door het veiligstellen en bevorderen van bedreigde en zeldzame akkerplanten, binnen een goed over het land gespreid netwerk van akkerreservaten en akkerplanten, buiten de reservaten duurzaam een plaats te geven door het gericht afsluiten van beheersovereenkomsten.

Europees Milieubureau (EEB)

De activiteiten van de VNC binnen het EEB stonden in 2014 volledig in het teken van inspanningen rondom vergroening van het landbouwbeleid. Daarvoor nemen we deel aan de Agri commissie.

Vanuit het EEB neemt de VNC een van de weinige beschikbaar gestelde plekken in voor groene vertegenwoordigers in zogenaamde Civil Society Dialogue Groups rondom het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Deelname aan bijvoorbeeld de groep directe betalingen en akkerbouw geeft ons door aanwezigheid van de Europese commissie de mogelijkheid direct input en reactie te geven op voorstellen.

- ***Goede landbouwpraktijken***

Speerpunten afgelopen jaar waren de inzet op naleving en interpretatie van zogenaamde goede landbouwpraktijken en de praktische invulling van de verplicht gestelde 5% ecologisch focusgebied op bouwland. Zo heeft onze inzet er mede toe geleid dat de Nederlandse inzet voor een zogenaamd equivalent pakket waarin soja en de mogelijkheid van het gebruik van bestrijdingsmiddelen was opgenomen als invulling van ecologisch focusgebied, is afgewezen door de commissie.

Voor wat betreft de goede landbouwpraktijken is er ons inziens iets goed mis. Iedere agrariër die Europese landbouwsubsidie ontvangt moet zich houden aan basisregels vastgelegd in zogenaamde goede landbouwpraktijken. Voor onze vereniging zijn van belang die maatregelen die de buffering van watervoerende sloten vereisen, erosie bestrijdende maatregelen verplichten in hellinggebieden en instandhouding van landschapselementen. Met name de laatste wordt ons inziens met voeten getreden, want anders kan het niet zo zijn dat op boerenland landschapselementen dan wel grotendeels verdwenen zijn, of slechts nog bestaan uit restjes en relictten. De landbouwverordening geldt voor iedere hectare subsidiabele landbouwgrond. In Nederland gebeurt echter iets wonderlijks bij de interpretatie van een landschapselement of een relict daarvan in de vorm van een heg, boom, lijn van bomen, etc. Die staat namelijk op of aangrenzend aan boerenland. Een nuance verschil wat er in de praktijk toe leidt dat geen enkel element echt beschermd is.

Doet een element mee in de landbouwperceelregistratie, dan is de verordening van kracht. Echter, de instandhouding van landschapselementen is door Nederland vertaald in de boswet. En die biedt juist geen bescherming voor instandhouding omdat er eisen worden gesteld aan de minimale oppervlakte, waaraan restjes landschapselementen niet voldoen. En indien dit wel het geval is, bij het alsnog verdwijnen handhaving zelden leidt tot nieuwe aanplant of het neemt jaren in beslag om het af te dwingen. Staat een element daarentegen niet op een subsidiabel landbouwperceel, dan zegt de overheid bij aantasting of verdwijning ervan dat de landbouwverordening niet van toepassing is en dus instandhouding ook niet, tenzij dit is vastgelegd in het bestemmingsplan. De Europese regels zijn helder. Je kunt als actieve boer subsidie krijgen, maar dan is een van de spelregels dat landschapselementen in stand moeten worden gehouden. Bij de Tweede Kamer is het wetsvoorstel natuurbescherming aanhangig. Dit wetsvoorstel voorziet in een vereenvoudiging van de natuurwetgeving, waaronder de Boswet. In het wetsvoorstel worden de regels van de huidige Boswet gecontinueerd. Het ligt in de bedoeling dat zal worden geregeld dat de verwijzing in de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB naar de Boswet wordt vervangen door een verwijzing naar de desbetreffende bepaling in de nieuwe Wet natuurbescherming.

Voor de VNC is het zaak om via de lobby in Brussel en het aandragen van praktijkvoorbeelden ervoor te zorgen dat Nederland op fatsoenlijke wijze de instandhouding van landschapselementen op boerenland in wetgeving verankert.

Landelijk Collectief Deltaplan & stelselwijziging Agrarisch Natuurbeheer

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer verandert per 1 januari 2016. De kern van het nieuwe stelsel is een collectieve benadering en toepassing waar goede natuurresultaten het meest kansrijk zijn. Het nieuwe stelsel kent een grote verantwoordelijkheid voor de streek en een belangrijke rol voor collectieven en agrarische natuurverenigingen.

In 2013 viel de kick-off van een professionaliseringstraject van zogenaamde collectieven voor de stelselwijziging agrarisch natuurbeheer samen met een vernietigend rapport van de Raad voor de Leefomgeving. Het advies van de raad was acuut te stoppen met het niet effectieve en geldverslindende agrarisch natuurbeheer. De VNC was het niet eens met de rapportage en heeft de Raad aangeschreven en haar bevindingen gedeeld. Daarin is met name gewezen op succesvolle voorbeelden van agrarisch natuurbeheer voor korenwolven, grauwe kiekendieven en groenblauwe diensten, waar -in tegenstelling tot het huidige agrarisch natuurbeheer- in contracten heldere doelen zijn gesteld en waar onder deskundige begeleiding en monitoring –bovenal- concurrerende en langjarige vergoedingen aan boeren worden uitgekeerd.

Voor de VNC is het zoeken en aftasten geweest hoe wij hierop in moeten spelen. De term collectieven is sowieso verwarrend omdat agrarisch natuurbeheer gefinancierd wordt uit de tweede pijler van het GLB, waar groepen samenwerkende boeren voor het invullen van vergroening in de eerste pijler ook als collectieven worden aangeduid. En de koppeling met die eerste pijler is er nog niet, maar kan er wel komen.

Daarom is in 2014 gewerkt aan de oprichting van eigen collectief, wat geleid heeft tot de gezamenlijke oprichting met Louis Bolk Instituut en Werkgroep Grauwe Kiekendief van de Coöperatieve Vereniging U.A. Deltaplan Landschap.

We richten ons in eerste instantie actief op de ontwikkeling van 3 à 4 voorbeeldgebieden, landgoederen en TBO's die agrarische activiteiten ontplooiën. Het collectief richt zich passief en biedt ruimte voor diegene die zich (in groepen) van boeren aan wil(len) sluiten. Het streven is met de collega organisatie om een beheerportefeuille van 1,5 miljoen euro per jaar aan beheervergoedingen op te bouwen.

Programma Stroomlijn

Met een inhaalslag, die wordt gepleegd met het project Stroomlijn, wordt de vegetatie in het rivierbed door Rijkswaterstaat aangepakt. Het idee daarachter is dat het waterafvoerend vermogen van de grote rivieren wordt hersteld.

De kern van de inhaalslag is gelegen in het principe “Stroombaan glad, tenzij”. De stroombaan is het deel van het rivierbed dat het meest bijdraagt aan het waterafvoerend vermogen van de rivier. Daarbinnen stroomt het water het snelst en heeft de vegetatie volgens Rijkswaterstaat een relatief groot opstuwend effect op de afvoer. Het is echter ook een goedkope maatregel in vergelijking met dijkverplaatsingen en bruggen op pijlers zetten. Van meet af aan heeft de VNC zich verzet tegen het rooien van cultuurhistorische beplantingen in uiterwaarden.

Met Staatsbosbeheer en diverse andere NGO's is daarvoor een handboek heggen langs grote rivieren opgesteld. Deze dient als afwegingskader en geeft de mogelijkheid om cultuurhistorische lijnvormige beplanting buiten de te verwijderen vegetatie te houden en te conserveren. Echter, de interpretatie van het handboek is door Rijkswaterstaat overgelaten aan marktpartijen die er voor zijn om juist zoveel mogelijk vegetatie te verwijderen, waardoor heggen juist weer voor discussie vatbaar kwamen en binnen de scope van mogelijk te verwijderen vegetatie kwamen te liggen. Met als gevolg veel reuring en een enorme tijdsinspanning om ervoor te zorgen dat de gemaakte afspraken nageleefd worden, zorgen weg te nemen en te voorkomen dat stroomlijn alsnog een desastreuze uitwerking op voortbestaan van heggen en knotbomen in uiterwaarden zou hebben.

Grensoverschrijdende samenwerking

In 2014 zijn we de grens overgegaan en hebben we met een Duitse partner gewerkt aan grensoverschrijdende projecten. Met steun van de EU grensregio is onder de noemer 'Prachtlandschap Niederrhein' en 'Monumenten tussen twee torens' een studie gedaan naar de ontwikkeling van een grenspark tussen Nijmegen en Kleve, waarin de cultuurhistorische eenheid in het gebied beter tot uitdrukking komt. Hiervoor zijn ruim veertig Nederlandse en Duitse stakeholders benaderd en gezamenlijk projectvoorstellen ingebracht.

Juridische zaken

VNC heeft afgelopen jaar helaas een drietal principiële juridische zaken gevoerd. Toevalligerwijs hoofdzakelijk in de provincie Overijssel.

- ***WOB procedure***

In 2013 heeft de VNC een WOB procedure doorgezet tegen de Stichting Groenblauwe Diensten in Overijssel. Daar is de afgelopen jaren voor ruim 50 miljoen euro aan 21-jarige contracten weggezet voor groenblauwe diensten. De middelen zijn ter beschikking gesteld door de provincie aan de Stichting Groen Blauwe diensten, die contracten sluit met grondeigenaren. Ons verzoek ziet er op toe om inzichtelijk te maken waar middelen besteed zijn en in hoeverre ze bijdragen aan de provinciale ambitie om de helft van bestaande landschapselementen in Overijssel voor 2020 onder beheer te brengen. Daarbij zien we in het veld zeer weinig nieuwe elementen of zwaar vervallen elementen die opgeknapt zijn en de groenblauwe dooradering versterken. Wij hadden gehoopt dat de gevraagde informatie gewoon verstrekt zou worden, maar na van de provincie naar alle gemeenten naar de stichting groenblauwe diensten en vice versa verwezen te worden, hebben we gemeend tegen onze zin in een beroep te moeten doen op de WOB. Dit deden we ook om nu een principiële uitspraak te krijgen over de vraag of indien een private club – zoals de Stichting Groen Blauwe Diensten- uitsluitend gevoed wordt met (veel) publieke middelen en een publieke subsidieregeling uitvoert, deze Stichting dan niet sowieso onder de WOB valt. In 2014 is na een rechtszaak en bemiddeling geschikt en heeft de provincie Overijssel alsnog alle gevraagde gegevens verstrekt.

- ***Staphorst***

De gemeente Staphorst heeft VNC gevraagd te participeren in de werkgroep Elzensingellandschap Staphorst ter ondersteuning van de ruilverkavelingscommissie Staphorst.

Het landschap in de gemeente Staphorst draagt in belangrijke mate bij aan de 'eigenheid' van het gebied. Vanwege die 'eigenheid' en het unieke karakter heeft met name het elzensingellandschap rondom de kern Staphorst ('de Streek') daarbij bijzondere aandacht. Het elzensingellandschap Staphorst/Rouveen is bovendien opgenomen in de Canon van de Nederlandse Landschappen. In het verleden heeft de minister van LNV ook al aandacht gevraagd voor de bijzondere positie van dit landschap.

De provincie Overijssel heeft in haar beleid aangegeven dat de kleinschalige, fijnmazige landschapsstructuur en open doorzichten van het landschap van Staphorst-Rouveen in stand gehouden moet worden. De smalle weidepercelen, omgeven door elzensingels in de omgeving van Staphorst worden daarbij als uniek aangemerkt. In het Landschapsplan van de gemeente Staphorst is herinrichting en beheer van het houtsingelgebied van Staphorst-Rouveen als één van de drie zogenaamde 'Top-projecten' opgenomen. Volgens het Landschapsplan wordt in het houtsingellandschap Rouveen – Staphorst gestreefd naar behoud, herstel en versterking vanwege de hoge en bijzondere landschappelijke kwaliteiten en omdat dit gebied in belangrijke mate de identiteit en herkenbaarheid van de gemeente Staphorst naar buiten toe bepaalt.

Uit bovenstaande kan worden opgemaakt dat de provinciale en gemeentelijke politiek en de samenleving grote waarde hecht aan behoud, herstel en ontwikkeling van het unieke en karakteristieke houtsingellandschap van Staphorst. De samenleving heeft daar ook geld voor over. Geld in de vorm van zogenoemde Groene diensten, waarbij particuliere eigenaren een langjarig contract afsluiten voor aanleg, herstel en/of onderhoud van landschapselementen. In ruil daarvoor ontvangen zij een marktconforme vergoeding.

Ondanks de grote maatschappelijke waarde die wordt toegekend aan dit unieke landschap, moet helaas worden vastgesteld dat veel van de bijzondere elzensingels in de loop der jaren zijn aangetast of gekapt. De gemeente en andere organisaties die het landschap een warm hart toedragen, willen het singellandschap daarom graag herstellen.

Ook de Uitvoeringscommissie van de ruilverkaveling Staphorst staat achter deze wens en wil herstel en aanleg van houtsingels, als daar de mogelijkheden voor zijn, meenemen bij het opstellen van het ontwerp-ruilplan. Op dit moment wordt naarstig gezocht naar financiële middelen om het herstel daadwerkelijk mogelijk te maken.

Uitgangspunt voor herstel van het singellandschap is beschreven in het eerder genoemde *Landschapsplan Staphorst*. Daarin staat dat het de bedoeling is dat percelen weer begrensd worden door singels, waarbij de structuur vanuit de museale kern steeds grootschaliger wordt met uiteindelijk een maximale afstand van 300 m tussen de singels. Het is dus niet de bedoeling om langs elk perceel een singel te planten, maar wel zoveel buiten het museale deel dat een moderne invulling wordt gegeven aan het unieke singellandschap dat weer zichtbaar en herkenbaar wordt.

Voor de VNC was het onaangename verrassing dat vanuit de ruilverkaveling, die een landbouwkundige doelstelling heeft meegekregen, opeens sprake was van het verplaatsen van bestaande singels. En dat geen gebruik werd gemaakt van de mogelijkheid van 21-jarige beheervergoedingen vanuit groenblauwe diensten. Dit omdat boeren aangaven geen contract te willen sluiten voordat ze wisten welke percelen ze uiteindelijk terug zouden krijgen. Elzensingels konden bij ruiling mogelijkerwijs niet aan de rand maar middenin een perceel komen te liggen. Daarbij zou niet de lengte van de inmiddels zwaar vervallen singels, nota bene dikwijls per 50m

vastgelegd en beschermd in het in 2013 vastgestelde bestemmingsplan, gecompenseerd worden. Maar slechts de oppervlakte van de nog resterende bomen. Daarbij werd het idee geopperd om achteraf een aanlegvergunning te verlenen voor de inmiddels verdwenen elzensingels in plaats van te handhaven om deze terug te krijgen.

Het was voor de VNC niet acceptabel om aan de ene kant mee te denken over financiering van het elzensingellandschap, terwijl aan de andere kant de instrumenten om het singellandschap te beschermen niet werden ingezet. Daarom is een handhavingsverzoek ingediend op het bestemmingsplan, waarop de gemeente vanwege het lopende ruilverkavelingsproces geen besluit wilde nemen, wat helaas heeft geleid tot een gang naar de rechter, die de gemeente alsnog heeft gedwongen een besluit te nemen.

- ***Herijking EHS***

In Diffelen ging het om een juridische toetsing van de herijking van de ecologische hoofdstructuur. In Overijssel is daarvoor 9000 ha geschrapt. In deze casus is door de provincie Overijssel ingestemd met een verzoek van een campinghouder om houtwallen uit de ecologisch hoofdstructuur te schrappen en de tussenliggende grond geschikt te maken voor uitbreiding van een camping. De ontwikkeling werd gesteund door de gemeente Hardenberg door, parallel aan het onttrekken van de EHS-status, het perceel te voorzien van een separate bestemmingsplanprocedure en buiten beschouwing te laten in de algehele herziening van het bestemmingsplan buitengebied. Ook probeerde de gemeente onder een ontheffing voor het verstoren van dassenleefgebied uit te komen.

Argumentatie van de campinghouder, ondersteund door de provincie en de gemeente, was dat de houtwallen geen ecologische waarden zouden hebben.

De houtwallen lagen echter bij de ter inzage legging van de omgevingsvisie en de herijkte EHS nog binnen de EHS. Door het honoreren van de zienswijze van campinghouder door de provincie, ontstond de situatie dat er geen beroep en bezwaar mogelijk was op de omgevingsvisie en het onttrekken van dit gebied aan de EHS.

Parallel daaraan – en niet toevallig – faciliteert de gemeente een bestemmingsplanwijziging voor de uitbreiding van de camping op de grondslag dat het gebied geen EHS meer was. Met als bijzonderheid een exclavering van alleen het campingterrein binnen een algehele herziening van het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Hardenberg, welke is uitgevoerd toen het gebied nog EHS was.

Vanwege de precedentwerking en de mogelijkheid de rechtmatigheid van de herijking EHS door de juridisch te toetsen of de provincie Overijssel niet in strijd handelde met de voorwaarde na vaststelling van de begrenzing van de EHS in 2009 dat de oppervlakte van de EHS tenminste gelijk dient te blijven. Deze rechtszaak hebben we verloren. Desalniettemin zijn we de enige organisatie in Nederland geweest die op deze wijze juridisch getoetst heeft of het schrappen van zoveel hectares natuur in Nederland gerechtigd is. Wel moet er alsnog door de initiatiefnemer in het kader van de Flora en Fauna wet en tegen de zin van zowel de initiatiefnemers als de gemeente alsnog een ontheffing voor de das worden aangevraagd.

B-greens

In samenwerking met de door de VNC opgerichte Stichting Landschapskapitaal (SLK), het Louis Bolk Instituut, Stichting Werkgroep Grauwe Kiekindief en Stichting Veldleeuwerik is gewerkt aan de opzet van een biodiversiteitsfonds.

Met zogenaamde B-greens kunnen bedrijven en instellingen een certificaat kopen welke gekoppeld wordt aan blokken landbouwgrond, waar een ecologische focus aan wordt toegevoegd. Het certificaat kost 2600 euro per jaar. Grondeigenaren krijgen hiervoor een opslag op de vergroeningspremie vanuit de Europese landbouwsubsidie. Dit moet het aantrekkelijker maken om te kiezen voor elementen die echt een bijdrage leveren aan de biodiversiteit, in plaats van de realisatie van grasstroken en vanggewassen als ecologisch focusgebied.

Voor de uiteindelijke publicatie heeft Stichting Veldleeuwerik zich op het laatste moment teruggetrokken als initiatiefnemer. De voorgestelde biodiversiteitsmaatregelen zouden te veel gericht zijn op kavelgrensbeplantingen en te weinig op bodembeheer of gewasdiversificatie. Enorm jammer, maar ook wel illustrerend van de gespannen verhouding tussen landbouw en natuur.

Ondanks het verspreiden van de folder en actief benaderen van bedrijven door de initiatiefnemers zijn er nog geen bedrijven en instellingen die gestort hebben in het biodiversiteitsfonds.

Bedrijvennetwerken

De VNC is aangesloten bij de IUCN en heeft het afgelopen jaar actief geparticipeerd in het bedrijvennetwerk Leaders for Nature (LFN). Dit LFN is een groep multinationals die zich inzetten voor de bevordering van biodiversiteit. In het bedrijvennetwerk worden trainingen en cursussen verzorgd vanuit concepten als TEEB (The Economics of Ecosystems and Business), BET (Biodiversity and Ecosystem Training), Natural Capital Accounting, Integrated reporting. Binnen het LFN netwerk wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor het Deltaplan voor het Landschap en mogelijkheden en handelingsperspectief voor biodiversiteitsmaatregelen in Nederland. Bijvoorbeeld via de zogenaamde B-greens. Na twee jaar moeten we echter concluderen dat fysieke investeringen in cultuurlandschap in Nederland via het Leaders for Nature netwerk er simpelweg niet in zit.

Streekrekeningen

De door de VNC opgerichte Stichting Landschapskapitaal (SLK) is houder van enkele zogenaamde Rabo-streekrekeningen. Een product waarin bedrijven en instellingen een direct opvraagbare spaarrekening kunnen openen en waar vanuit het coöperatiefonds 5% van de marktrente wordt geschonken voor landschapsherstel en deelnemers zelf kunnen kiezen of ze niets, 5%, 50% of 100% schenken. SLK heeft op dit moment streekrekeningen voor Ooijpolder-Groesbeek, Graafschap Noord en Centraal Twente. SLK werkt met de VNC samen in de werving van deelnemers en besteding van middelen voor uitvoering. Voor 2014 was er voor ruim 50 miljoen euro aan deelnemingen door bedrijven en instellingen, maar is de opbrengst door de lage rentestand met bijna 40% fors onderuit gegaan naar zo'n 48.000 euro

In 2014 is de Rabobank ook gestopt met het accepteren van nieuwe deelnemers aan de streekrekening en het realiseren van nieuwe streekrekening, waarmee het instrument feitelijk wordt ontmanteld.

Buytenland van Rhoon

In 2014 is veel tijd en aandacht besteed aan Rhoon. Eind 2013 zijn we benaderd door landschapsarchitect Adriaan Geuze en een groep boeren uit het Buytenland van Rhoon voor de ontwikkeling van een alternatief inrichtingsplan. Gebaseerd op het Deltaplan voor het Landschap en in samenwerking met Stichting Grauwe Kiekendief en het Louis Bolk Instituut is een voorstel gedaan om onteigening van de boeren voor een grootschalig (en in belangrijke mate nat) natuurontwikkelingsproject te voorkomen. Een bijzonder en complex project. Het gebied van bijna 600 ha is middels een planologische kernbeslissing door het rijk aangewezen voor de realisatie van hoogwaardige natuur en leefbaarheid in het kader van de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Daarvoor is ruim 120 miljoen euro beschikbaar en het plan was op een punt beland dat het dichtgetimmerd was tot en met een vastgesteld bestemmingsplan op natuurdoeltypen. De maatschappelijke weerstand bij eigenaren en gebruikers in het gebied en omwonenden was zo groot dat er ruim 30.000 handtekeningen zijn opgehaald. In combinatie met het alternatieve plan, dat gericht is op zwaar beschermde akkernatuur, alsmede een fonds en beheer door boeren, is er zoveel roering ontstaan in de Tweede Kamer en door het aannemen van diverse gemeenteraadmoties, dat de verantwoordelijke Zuid-Hollandse gedeputeerde oud-minister Cees Veerman heeft aangesteld om met een oplossing te komen, waarbij het alternatieve plan uitgangspunt wordt. Het advies Veerman benadrukt het cultuurhistorische en agrarische karakter van de polder van Rhoon, maar schrijft een aangepaste vorm van (biologische) landbouw voor zodat niet alleen de randen maar de gehele percelen van boeren natuurlijk beheerd worden. De onduidelijkheid over de bestemming waarop geboerd kan worden, heeft in combinatie met een burgerpetitie en een trage en onhandige kamerbehandeling er voor gezorgd dat dat proces is stil gevallen. De VNC heeft haar advies aan de boeren afgerond en is nu in afwachting van vervolgstappen door de provincie.

Lampjestocht

In 2014 zijn we gestart met een nieuwe traditie: de lampjestocht over het dal Palland bij ons kantoor Huize Wylerberg. In de eerste editie liepen ruim 200 mensen met een lampion door het bos, waarbij ze na de wandeling konden genieten van een jeugdkoor en enkele warme versnaperingen. De reacties waren zo goed dat we voornemens zijn het jaarlijks te gaan herhalen.

Hagemeester

De VNC is eind 2014 gestart een samenwerking met een lokale boerenland-brouwerij voor de ontwikkeling van het bier Hagemeester. Gebrouwen door boer Koekoek. En op het etiket staat dat het gaat om 'Behaaglijk bier' en 'de opbrengst van deze Tripel/Weizen gaat in de Bierpot voor aanleg, herstel en onderhoud van monumentale heggen en het in ere houden van het eeuwenoude ambacht van heggenvlechten'.

3.2 Natuur in de straat

De huidige generatie kinderen dreigt te vervreemden van de natuur. Ze groeien voornamelijk op in de stad en komen in het dagelijks leven nauwelijks nog in aanraking met 'natuur'. Dit in tegenstelling tot de natuurbeschermers van nu: vaak al op jonge leeftijd kregen zij de kans hun liefde voor natuur te ontwikkelen. Zonder natuurervaringen voor kinderen in de stad zullen er in de toekomst dan ook te weinig natuurbeschermers zijn.

Meer groen en natuur in de stad zorgt voor een schonere en gezondere leefomgeving. Het draagt bij aan een gezonde ontwikkeling van kinderen, biedt recreatiemogelijkheden dicht bij huis en vergroot de aantrekkelijkheid van een stad, waarmee het tevens een gunstig effect heeft op het vestigingsklimaat voor bedrijven.

Ondanks dat er in veel beleidsstukken een groot belang aan natuur wordt toegekend, verdwijnt er om verschillende redenen (nog steeds) natuur uit de stad. Politiek en milieubeweging streven vaak naar compacte steden, om zo het buitengebied te sparen. Maar met al deze goede bedoelingen zijn steden steeds meer 'verdicht' geraakt en is er steeds minder ruimte voor groen: de natuur verdwijnt uit het stadsbeeld. Veel natuurorganisaties willen kinderen de 'echte' natuur in krijgen. Het vergroten van de trefkans op natuur in stad en straat, krijgt daardoor niet de aandacht die het verdient.

Dat is jammer, want er zijn juist volop mogelijkheden om bij afbraak of sanering van bebouwing groen een volwaardige plaats te geven. Die kansen worden nu niet benut, omdat met name architecten, stedenbouwkundigen en woningbouwcorporaties niet of nauwelijks 'groen denken'.

Weliswaar zijn er inmiddels veel initiatieven rond het thema *Natuur in de stad*, maar nog niet voldoende. De VNC wil dit proces versnellen en doet dat op haar eigen manier. Als aanjager, met een heldere visie op de vele mogelijkheden die er liggen.

Reeds in 2013 hebben we prioriteiten moeten stellen in onze activiteiten en hebben wij ervoor gekozen ons primair te richten op de opschaling van landschapsherstelwerkzaamheden en lobby in het kader van Deltaplan Landschap, waardoor minder tijd besteed kon worden aan Natuur in de Straat dan gewenst.

In 2014 werd wel de jaarlijkse *Gouden Zwaluw* weer uitgereikt. Meer over de uitreiking van deze stimuleringsprijs leest u in hoofdstuk 6.4 van dit jaarverslag.

3.3 Gezamenlijk extra project Nederlandse Natuur in Beeld

De VNC is één van de elf ondersteuners van het project *Nederlandse Natuur in Beeld*. In 2010 honoreerde de Postcode Loterij dit project met een bedrag van 2,7 miljoen euro. Het project is een uniek samenwerkingsverband tussen natuurorganisaties, natuurfilmers en het Instituut voor Beeld en Geluid en maakt de mooiste natuurbeelden beschikbaar voor alle Nederlanders.

In 2017 zal een omvangrijk digitaal archief zijn opgebouwd met honderden uren aan kostbare natuurbeelden, te gebruiken voor informatieve en educatieve doeleinden. Via een geavanceerd zoek- en bestelsysteem kunnen beelden binnen enkele minuten worden opgezocht en gedownload door bijvoorbeeld internet-, televisie- en filmproducenten, uitgeverijen en de natuurorganisaties zelf.

De VNC heeft in 2014 divers beeldmateriaal kunnen inzetten ten behoeve van eigen producties, en begeleidt ook een van de filmers bij het maken van nieuw materiaal van cultuurlandschappen t.b.v. het archief.

De VNC maakt deel uit van de Raad van Toezicht en van de Redactieraad. Beiden kwamen in 2014 driemaal bijeen.

4. LANDSCHAPSHERSTELPROJECTEN

In 2014 heeft de VNC grote én kleine landschapsherstelprojecten uitgevoerd. Vele kilometers heggen, houtwallen en hoogstamboomgaarden zijn gerestaureerd en aangelegd. Hieronder volgen enkele voorbeelden.

Project Ooijpolder

In de Ooijpolder zijn de inrichtingsprojecten afgerond en is de VNC bezig met het reguliere beheer van de aangelegde landschapselementen. In Groesbeek zijn we in 2014 verder gegaan met het inrichten van de eerste bedrijfslandschapsplannen binnen de regeling Groenblauwe Diensten. Ook het eerste beheer is hier uitgevoerd.

Project gemeenten Lochem en Bronckhorst

In 2010 is een groen partnerschap gesloten met De Frans Mortelmans Stichting. De unieke bijdrage van deze stichting - die zich normaliter richt op cultureel erfgoed in de zin van gebouwen en kunst - zetten wij in voor een opknapbeurt van erfgoedwaardige landschapselementen in de gemeenten Lochem en Bronckhorst. Het primaire doel van het project is behoud en verbetering van de kwaliteit van agrarisch cultuurlandschap en ecologie. In 2014 zijn in dit meerjarige grote landschapsherstelproject de laatste kilometers houtwal, eswal, hagen en hoogstamfruitbomen hersteld en opgeknapt.

Project Winterswijk

De kleinschalige openheid, het groene karakter, de beken en het reliëf door essen (kampen) zijn bepalend voor de identiteit van het Nationaal Landschap Winterswijk. Ondanks deze status is het landschap zwaar aan erosie onderhevig. Historische houtwallen en eswallen worden zeer beperkt onderhouden waardoor het cultuurlandschap langzaam verdwijnt. De VNC wil deze historische houtwallen en eswallen behouden en opknappen. Met steun van het Prins Bernard Cultuurfonds, gemeente Winterswijk en de Provincie Gelderland en in samenwerking met de lokale agrarische natuurvereniging restaureren we nu houtwallen en eswallen, waardoor ze voor toekomstige generaties behouden blijven. In 2014 zijn in dit meerjarige grote landschapsherstelproject de laatste kilometers houtwal en eswal hersteld en opgeknapt.

Project Berkelland

Net als in Winterswijk zijn in Berkelland ook vele landschapselementen zoals houtwallen en eswallen aan erosie onderhevig. Gebruikmakend van de subsidieregeling van de provincie Gelderland, in samenwerking met de agrarische natuurvereniging Berkel&Slinge en de gemeente Berkelland, heeft de VNC in 2014 weer vele kilometers landschapselementen opgeknapt in de gemeente Berkelland.

Project Limburgse Maasheggen

Aan de Limburgse kant van de Maas is de VNC aan de slag gegaan met de restauratie van de Maasheggen. Dankzij het Prins Bernhard Cultuurfonds, de ASN-Foundation en middelen via de Groenblauwe Diensten Limburg, zijn ook de afgelopen winter weer nieuwe heggen en hoogstamboomgaarden aangeplant en oude hersteld. Ook de komende jaren is in dit project nog veel

werk te verzetten. Tevens is dankzij de beschikbaarheid van beheervergoedingen het onderhoud voor de komende jaren veiliggesteld.

Rosandepolder

Stichting het Geldersch Landschap en Kasteelen, in nauwe samenwerking met omwonenden en de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, werkt aan eerherstel van het eeuwenoude cultuurlandschap in de uiterwaarden van Rosande, tussen Arnhem en Doorwerth.

De stichting het Geldersch Landschap en Kasteelen is kortgeleden eigenaar van een groot deel van de polder geworden. Dat is goed voor het gehavende landschap, dat nu een opknapbeurt krijgt. Het wegwerken van achterstallig onderhoud is nodig om het eeuwenoude kavelpatroon met hagen en knotbomen in oude glorie te herstellen. De VNC werkt hierin samen met de stichting het Geldersch Landschap en Kasteelen, het IVN en omwonenden. Deze laatsten hebben zich reeds in 2013 ontfemd over het knotten van de bomen. Onze vereniging is toen gestart met het uitrasteren van de oude kavelgrenzen, waardoor deze niet langer worden vertrapt en opgevreten door het vee. In 2014 zijn deze eerste werkzaamheden afgerond.

Het uiteindelijke doel is de polder in oude luister te herstellen en, niet te vergeten, deze ook toegankelijk te maken, zodat het geschiedrijke verhaal van dit stukje Nederland onder de aandacht van bezoekers wordt gebracht. Daar zal de komende jaren aan gewerkt worden.

Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten

Sinds 2013 onderhouden we voor SBB de heggen in en rondom Overasselt en Balgoy. Het gaat hier in totaal om 18 kilometer aan heggen. Naar aanleiding van deze samenwerking wordt de groenploeg van VNC steeds vaker door SBB gevraagd om ook andere werkzaamheden te verrichten, zoals bosmaaien en zagen.

In Reijmerstok (Zuid-Limburg) hebben we in opdracht van SBB diverse heggen aangelegd, graften hersteld en knotbomen geknot.

Ook voor Natuurmonumenten onderhouden we jaarlijks 4,5 kilometer heggen rondom de Sint Jansberg (Noord-Limburg). Ook de samenwerking met Natuurmonumenten wordt ieder jaar meer uitgebreid.

Divers

Naast bovengenoemde werkzaamheden voeren wij diverse anderen projecten/werkzaamheden uit. Zo onderhoudt de VNC ieder jaar diverse hagen bij eigenaren langs de Meerwijkselaan, Postweg en Oude Kleefsebaan in Berg en Dal. De VNC is verantwoordelijk voor het beheer van het compensatiegebied voor de dassen in Heumen, en voert onderhoud aan heggen uit bij diverse eigenaren. Ook het demonstratiegebied Palland, onderdeel van het Informatiecentrum van de VNC, wordt jaarlijks onderhouden.

5. DAS&BOOM

De stichting Das&Boom zich sterk voor een optimale bescherming van de das en andere bedreigde diersoorten zoals de otter, de korenwolf en het korhoen en hun leefgebieden, zowel juridisch als in praktijk.

De Stichting volgt het overheidsbeleid, zo nodig middels het aanspannen van gerechtelijke procedures en geeft gevraagd en ongevraagd adviezen ter bevordering van een optimale bescherming van de das. Voorts bewaakt de Stichting al hetgeen Das&Boom in de voorgaande 30 jaren voor de das heeft weten te bereiken.

Om deze doelstelling te kunnen realiseren, werft Das&Boom inkomsten uit betaalde opdrachten zoals onder meer het vertrekken van ecologische adviezen, het ontwikkelen van compensatieplannen bij ruimtelijke ingrepen in dassenleefgebied, het schrijven van ontheffingen van de Flora- en Faunawet voor derden en het uitvoeren van dassenverhuizingen, wanneer dassen het veld moeten ruimen om zwaarwichtige maatschappelijke redenen.

Das&Boom beschikt als enige organisatie in Nederland over een actuele database van alle dassenburchten, dassenvoorzieningen en dassenslachtoffers in Nederland. Deze gegevens worden actueel gehouden, onder anderen middels het dagelijks bijhouden van de vindplekken van alle verkeersslachtoffers in Nederland. Deze data vormen de basis van het ecologisch advieswerk van Das&Boom en worden gebruikt voor het adviseren van faunavoorzieningen op de meest gevaarlijke knelpunten voor dassen.

Ook vangt de stichting hulpbehoevende en verweesde jonge dassen op. Daarvoor benut Das&Boom nog steeds de kennis en faciliteiten, opgebouwd tijdens de herintroductieperiode van de das, om individuele dassenslachtoffers, zoals verkeersslachtoffers en verweesde dassen, op een zinvolle manier te kunnen helpen. Daartoe beschikt Das&Boom over een bereikbaarheidsdienst, die 24 uur per dag bereikbaar is voor het geven van informatie aan hulpverlenende organisaties en dierenartsen. Das&Boom vangt zelf hulpbehoevende dassen op ter revalidatie en zet de dieren vervolgens weer uit in de natuur.

Das&Boom zet zich in om het noodzakelijk maatschappelijk draagvlak voor de noodzakelijke bescherming van de das in stand te houden en te bevorderen, middels voorlichting en educatie. Dit draagvlak is noodzakelijk om de huidige mate van wettelijke bescherming te kunnen continueren en alle noodzakelijke faunavoorzieningen te kunnen blijven bekostigen.

5.1 Recht op natuur

In 2011 was Das&Boom weer juridisch actief geworden naar aanleiding van de voorgenomen draconisch bezuinigingen op het natuurbudget door het kabinet-Rutte I.

De procedures werden financieel mogelijk gemaakt middels een Crowdfundings project; de actie 'Recht op Natuur'.

Er zijn verschillende procedures gevoerd, o.a tegen de plannen tot verkoop van 17.000 hectare landschapselementen en kleine natuurreservaten en voor het behoud van de met uitsterven bedreigde otter, wilde hamster en het korhoen.

In 2013 diende de rechtszaak van Das&Boom tegen de Staat over de otter en de met acuut uitsterven bedreigde korhoen. De eisen voor het korhoen werden niet toegewezen, die van de otter voor grotendeels wel.

Helaas is de Staat tegen de gerechtelijke uitspraak over de otter in hoger beroep gegaan. Deze zaak diende in 2014 en betrof met name de verkeersknelpunten en de monitoring.

Op 4 november 2014 werd Das&Boom wederom in het gelijk gesteld. De Staat moet nog steeds alle otterknelpunten oplossen, maar heeft er nu iets meer tijd voor gekregen.

Voor wat betreft de verkeersknelpunten concludeerde het hof dat er wel degelijk sprake was van significant negatieve weerslag van het aantal verkeersslachtoffers op de populatie, als bedoeld in artikel 12 lid 4 van de Habitatrichtlijn.

Voor wat betreft de monitoring wees het hof de vordering tot voortzetting van de wetenschappelijke monitoring, waaronder het genetisch onderzoek, alsnog af. De reden daarvoor is echter niet dat de Habitatrichtlijn de Staat niet tot dit onderzoek zou verplichten, maar dat de Staat thans het onderzoek (weer) laat uitvoeren en er naar het oordeel van het hof thans onvoldoende dreiging bestaat dat de Staat dit onderzoek in de toekomst geheel of gedeeltelijk zal staken.

Hoewel het hof geen veroordeling ter zake uitspreekt vanwege onvoldoende dreiging, bevat deze overweging wel een inhoudelijk oordeel waarop de Staat ook aangesproken kan worden indien het genetisch onderzoek toch wederom zou worden gestaakt.

De door de procedures gegenereerde aandacht voor de wederom hachelijke situatie van de otter heeft geleid tot meer initiatieven, zoals de 'Otter Challenge', waarin natuur- en milieuorganisaties, experts, studenten, ondernemers en bedrijven worden uitgedaagd ideeën aan te leveren, die ervoor moeten zorgen dat de otter structureel kan overleven in Nederland: '1000 otters in 2020'.

5.2 Advies en onderzoek

Meldingen van bedreigde dassenburchten door ruimtelijke ontwikkelingen, meldingen van burchtverstoringen, overlast van dassen of niet functionerende dassenvoorzieningen nemen veel werk in beslag. Handhavingsverzoeken worden ingediend en samen met andere organisaties (o.a. milieufederaties) worden zienswijzen of bezwaren ingediend. Eveneens worden er nog steeds ontheffingen verstrekt die de dassenbelangen niet behartigen, waar Das&Boom dan de nodige tijd in moet steken om die te corrigeren. Daarnaast fungeert Das&Boom ook als vraagbaak voor de meest uiteenlopende zaken betreffende dassen. Het bijhouden van de contacten met de diverse dassenwerkgroepen behoort ook tot de taken van Das&Boom.

Een belangrijke taak van Das&Boom is het bijhouden van de populatieontwikkeling in Nederland. Hiervoor worden als sinds 1990 alle dode en gewonde dassen geregistreerd in de centrale database van Das&Boom. Ook worden alle nieuwe meldingen van dassenburchten (deels aangereikt door de diverse dassenwerkgroepen in Nederland) ingevoerd in deze database. Tenslotte worden nog ad hoc dassenvoorzieningen (rasters en tunnels) gecontroleerd en geregistreerd. Deze drie databases vormen de basis van het advieswerk.

Voor het jaar 2014 zijn ca. 1100 dode of in nood verkerende dassen geregistreerd. Dit aantal is nog niet geverifieerd. Dit is een flinke verhoging ten opzichte van de vorige jaren: in 2008: 558; in 2009: 646; in 2010 : 681; in 2011:766; in 2012: 709; in 2013:825.

Als een das ten gevolge van een mankement in de dassenvoorziening aan zijn einde kwam, werd de

eigenaar van de voorziening hiervan op de hoogte gesteld, met het dringende verzoek het mankement direct op te lossen.

Das&Boom heeft in 2014 diverse betaalde opdrachten verricht voor (semi) overheden, adviesbureaus, projectontwikkelaars en particuliere organisaties. De betaalde adviesopdrachten waren zeer divers:

- Dassenverhuizing Dommelsvoort gemeente Cuijk;
- Dassenverhuizing Keltenbosje gemeente Oss;
- Onderzoek compensatiemaatregelen Huurlingsedam Wijchen;
- Onderzoek uitbreiding manege gemeente Bergen;
- Gegevenslevering dassenburchten en –slachtoffers Schatberg gemeente Sevenum;
- Onderzoek herinrichting Bakelse Aa;
- Onderzoek dassen kleiwinningsgebied gemeente Wijchen;
- Monitoring dassen in talud A12 ivm verbreding weg;
- Plan van aanpak voor verplaatsen dassen Koningsoord gemeente Tilburg;
- Gegevens levering dassenburchten en –slachtoffers Wambergsebeek;
- Gegevenslevering dassenburchten gemeente Veghel;
- Monitoring dassen ontgrondingsgebied “de Riet” gemeente Cuijk.

Das&Boom heeft ook een aantal adviezen verricht die niet betaald werden.

De belangrijkste hiervan zijn:

- Dassenonderzoek in verband met niet gewenst saunacomplex Berendonck gemeente Wijchen. Dit heeft er toe geleid dat de verleende ontheffing door de rechtbank voorlopig is vernietigd;
- Ondersteuning rechtzaak tegen uitbreidingsplannen Klashorst gemeente Hardenberg;
- Ondersteuning realisatie landgoed het Hoog gemeente Heumen;
- Onderzoek aanwezigheid dassen in de motte Bolleberg gemeente Echt-Susteren;
- Advies compensatie natuurontwikkeling Koningsven – De Diepen gemeente Gennep;
- Advies inrichting natuurbegraafplaats Schaijk gemeente Landerd.

Ook ten aanzien van het beïnvloeden van het dassenbeleid speelde Das&Boom een rol.

Das&Boom heeft zich sterk verzet tegen het nieuwe rijks en provinciaal beleid om € 300,- behandelkosten te vragen bij de aanvraag van een schadevergoeding als gevolg van schade door dassen.

5.3 Opvangcentrum

Das&Boom zet haar expertise in om hulpbehoevende dassen op een zo terughoudende manier te helpen en draagt deze visie uit. Dat houdt onder meer in dat bij meldingen van jonge dassen terughoudend wordt opgetreden en alleen wordt ingegrepen wanneer het zeker is dat het dier in de natuur niet zal overleven. Bij verweerde dassen wordt geprobeerd de dieren te helpen op de kraamburcht met een bijvoeracties. Das&Boom speelt hierin een adviserende en coördinerende rol. Sinds 1 juli 2012 voldoet de opvang van Das&Boom aan de nieuwe eisen van het ministerie van EZ voor opvangcentra. In 2014 is de ontheffing van Das&Boom op eigen verzoek aangepast, zodat Das&Boom nu naar eigen inzicht dassen kan uitwisselen met het Natuurhulpcentrum in Opglabbeek

in België. Op deze manier wordt voorkomen dat jonge verweesde dassen te lang zonder soortgenoten opgevangen worden.

In het Opvangcentrum werden in 2014 zes jonge dassen opgevangen. De dassen zijn grootgebracht en uitgezet in een uitzetlocatie, die in een samenwerkingsproject met Brabants Landschap in Heeze is gerealiseerd.

Het Opvangcentrum draagt ook de zorg voor de twee dassen van het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap, een van de weinige plaatsen waar dassen in levende lijve te zien zijn. Deze dassen zijn zeer belangrijk bij het verwerven van maatschappelijk draagvlak voor de bescherming van deze dieren, voor dassenvoorzieningen en de verbetering van het cultuurlandschap, het leefgebied van deze dieren.

De zorgtaken binnen het opvangcentrum worden uitgevoerd door vrijwilligers. In 2014 waren 25 vrijwilligers betrokken bij de verzorging van opgenomen dassen. Een van de vrijwilligers is dierenarts, die belangeloos (tegen kostprijs materialen) zijn diensten aanbiedt voor het Opvangcentrum.

Daarnaast verzorgen 4 vrijwilligers samen met de vaste medewerkers de zogenoemde bereikbaarheidsdienst, waardoor het Opvangcentrum dag en nacht bereikbaar is voor adviezen rond de hulpverlening aan dassen en andere dringende dassenzaken.

Sinds 2013 is Das&Boom een erkend leerbedrijf (Aequor) voor studenten MBO Wildlife management opleidingen van o.a. Helicon.

In 2014 heeft Das&Boom haar huisstijl en logo gemoderniseerd en is de geheel vernieuwde website online gegaan. De website is belangeloos gebouwd door webdesigner Sitewise uit Nijmegen en wordt gratis door hen gehost. Met deze nieuwe website probeert Das&Boom met name haar zakelijk aanbod als ecologisch adviesbureau beter onder de aandacht te brengen bij potentiële opdrachtgevers. In samenwerking met het Milieu Educatiecentrum in Nijmegen (MEC) is een speciaal gedeelte van de website ingericht voor kinderen (Das&Boom Kids).

6. VOORLICHTING / EDUCATIE

6.1 Informatiecentrum

Het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap biedt belangrijke ondersteuning bij het creëren van draagvlak voor de doelstellingen van de VNC.

Het Informatiecentrum wordt veelvuldig bezocht door leden van de VNC en andere geïnteresseerden. Daarnaast bezoeken ook doelgroepen als agrariërs, ambtenaren en politici, natuurbeheerders en studenten van universiteiten en voortgezet onderwijs het centrum.

Door middel van voorlichting en educatie komen de bezoekers aan de weet waar in hun eigen omgeving nog oude gave cultuurlandschappen zijn (en waar ze zijn verdwenen). Ook kunnen zij er ideeën opdoen over toekomstmogelijkheden voor het landschap.

Het Informatiecentrum Nederlands Cultuurlandschap was in 2014 van maart tot en met oktober iedere woensdag en zondag geopend voor publiek. Buiten deze reguliere openingstijden werden ook specifieke doelgroepen ontvangen. In totaal bezochten in 2014 2166 bezoekers het centrum.

6.2 Lezingen / presentaties

In 2014 werden diverse lezingen en presentaties op locatie verzorgd, onder meer voor Trefpunt Groen Eindhoven, stichting VOFF, Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) Rivierenland, voor Statenleden provincie Limburg (Bijeenkomst Nationaal Landschap Zuid-Limburg), en tijdens het Symposium EURO14 en Midzomerlandschapsweek.

6.3 Landschapsprijs De Gouden Mispel

Op donderdag 11 december 2014 reikte de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) op Landgoed Jachtslot de Mookerheide in Molenhoek drie Gouden Mispels uit aan personen die in 2014 een uitzonderlijke bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands cultuurlandschap.

De VNC kende de Gouden Mispel 2014 toe aan:

- Gebiedscoöperatie O-gen, provincie Utrecht en stichting Grebbelinie: voor het in ere herstellen van de legendarische Grebbelinie. Bijzondere waardering hebben wij voor de reconstructie van het Fort aan de Buursteeg, een ambitieus project met een bewonderenswaardig resultaat.
- De heer Georg Müller; voor het uiterst nauwkeurig in kaart brengen en vastleggen van een gezichtsbepalende pan-Europese cultuuruiting: de afbakening van landerijen.
- De heer Roel Winters; voor het met veel liefde en zorg ontwikkelen en aanleggen van een natuur- en cultuurrijk landgoed dat reeds velen tot inspiratie is geweest.

De Gouden Mispel-onderscheiding is in 2006 door de VNC in het leven geroepen en wordt vervaardigd door kunstenaar Frans van Hintum. De mispel is als symbool gekozen omdat deze plant zich alleen in eeuwenoude houtwallen, heggen en andere landschapselementen spontaan vestigt. De mispel staat in dit verband voor een gezond (cultuur)landschap. Eerdere winnaars zijn onder meer oud-minister Cees Veerman en SER-voorzitter Alexander Rinnooy Kan.

6.4 Winnaars Gouden Zwaluw 2014

Op donderdag 12 juni reikte de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in Park Sonsbeek in Arnhem drie Gouden Zwaluwen uit aan organisaties die zich verdienstelijk hebben gemaakt om natuur in straat, wijk of stad te bevorderen.

Jaap Dirkmaat presenteerde de ceremonie en reikte de prijzen uit. Na de prijsuitreiking nam Jeroen Glissenaar, beheerder van Park Sonsbeek, de gasten mee op een rondwandeling door het park. Deze sfeervolle middag werd vervolgens afgesloten met een feestelijke borrel in de Stadsvilla Sonsbeek.

De volgende drie projecten zijn beloond met een Gouden Zwaluw:

- Het project 'Oeverzwaluwenwand Landgoed Driessen' voor de vriendelijke opmerkzaamheid, omgezet in zorg en daden om de oeverzwaluwen in bouwplan 'Landgoed Driessen' een duurzame veilige oeverwand te bieden waar deze in kolonies broedende vogels kunnen leven en nestelen.
- Het project 'NatuurSpeelLeerTuin Zijtaart' voor het op speelse wijze, door spel en ervaring, onder de aandacht brengen van de natuur en het zelf verbouwen van voedsel bij jonge mensen – onze toekomst.
- De 'Met U-Stadsnatuurprojecten' voor de niet-aflatende, vindingrijke wijze waarop men aandacht vraagt voor de stadsnatuur en telkens weer kansen weet te benutten om haar in Eindhoven te vestigen; in, om en tussen de mensen.

7. ORGANISATIE

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom functioneren als één organisatorische eenheid. Hieronder vindt u een verslag van de belangrijkste ontwikkelingen in fondsenwerving, leden- en donateursaantal, missie en visie, doelstelling, bestuurlijke samenstelling en overige organisatorische informatie van de VNC, de Landschapswacht en Stichting Das&Boom.

7.1 Fondsenwerving, leden en donateurs

De fondsenwerving is als volgt onderverdeeld:

- 1 individuele werving
- 2 werving via media
- 3 aantrekken sponsors en donoren

De besteding van de geworven gelden is conform de doelstelling van de VNC. Het beleid met betrekking tot fondsenwerving is dat niet meer dan 25% van deze fondsen wordt besteed aan de werving van nieuwe fondsen. De controle hierop gebeurt door de registratie van aan fondsenwerving bestede uren, tegen kostprijs en de bijkomende kosten. De jaarrekening 2013 laat een percentage van 2,5 % zien, dus ruim onder het gestelde maximum.

Op 1 januari 2014 telde de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap 3.869 leden. Op 31 december 2014 was dit aantal licht gedaald tot 3.676.

De opbrengst van de Zomeractie 2014 was gericht op het instellen van een beheerfonds voor Palland: een uiterst populair wandelgebied, deel uitmakend van het Informatiecentrum van de VNC. De Herfstactie stond in het teken van aanschaf van materialen voor de groenploeg, zoals een schafteket en specialistisch gereedschap.

De Kerstactie 2014 is ingezet voor het verzamelen en verspreiden van kennis en kunde op het gebied van hoogstamboomgaarden en het behoud hiervan.

Het kwartaalblad *Landschappelijk* verscheen in het verslagjaar viermaal.

7.2 Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Missie

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) wil agrarische cultuurgeschiedenis zichtbaar houden. Daarnaast ijvert zij voor een rijk geschakeerd cultuurlandschap in heel Nederland, nadrukkelijk ook in de bebouwde omgeving. Een landschap van deze tijd, met respect voor het verleden en voor de mensen die daar nu werken, wonen en recreëren. Gezien de ecologische footprint die Nederland in de wereld heeft, zet de VNC zich in om agrarische (voedsel)productie in onze vruchtbare delta te behouden. Deze agrarische productielandschappen moeten ook ruimte bieden aan andere functies zoals cultuurhistorie, landschapsschoon, recreatie en biodiversiteit.

Visie 'Nederland weer mooi'

De agrarische cultuurgeschiedenis van een aanzienlijk gedeelte van Nederland is al eeuwenoud. De VNC beoogt enerzijds een grootscheeps herstel van de traditionele kavelgrenzen en anderzijds de aanleg en het ontwerp van geheel nieuwe elementen in heel Nederland - buiten de aangekochte natuurgebieden en steden. Een Nederland waar je trots op bent, een landschap waar je graag in vertoeft. Een mooi Nederland.

Deltaplan voor het Landschap

Het Deltaplan voorziet in een netwerk van landschapselementen zoals akkerranden, bloemrijke bermen en slootkanten, heggen en houtwallen, graften en lanen, wordt in het Deltaplan gekoppeld aan fiets-, ruiter- en voetpaden en kanoroutes. Het gaat hierbij om 200.000 km kavelgrenzen en 50.000 kilometer recreatieve routes.

Natuur in de straat

Naast de aandacht die het landschap krijgt, wil de VNC nadrukkelijk ook de bebouwde omgeving groener maken. In feite is het stedelijk landschap ons meest intensief ingerichte cultuurlandschap. Het is van belang juist daar waar de meeste mensen wonen, werken en studeren het contact met de natuur zo laagdrempelig mogelijk te maken. De VNC acht het in het belang van de natuurbescherming dat juist stedelingen door groen omringd worden. Niet alleen ten behoeve van de verjonging van de achterban van natuur- en landschapsorganisaties, maar ook ter bevordering van voor de natuur en het landschap positieve keuzes en beïnvloeding van de politiek. In haar in 2011 gepresenteerde visie *Natuur in de straat*, komen alle stappen aan bod die natuur in de straat tot een vanzelfsprekendheid kunnen maken. De probleemeigenaren worden genoemd, handelingsperspectief geboden en er wordt gezocht naar strategieën om alle reeds behaalde successen op dit gebied structureel op landelijk niveau te verwezenlijken.

Statutaire doelstelling

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap heeft ten doel:

- a. behoud, herstel en verrijking van het agrarisch cultuurlandschap, waarbij groenblauwe dooradering van heel Nederland het streefbeeld is;
- b. het stimuleren van de waardering voor het agrarisch cultuurlandschap bij onder meer maatschappelijke en politieke organisaties, bedrijfsleven, overheden, opleidingsinstituten en individuen, waarbij cultuurhistorie, biodiversiteit en een forse verbetering van de recreatieve ontsluiting als basis dienen;
- c. het (doen) wegnemen van barrières en oplossen van knelpunten om tot dit verbeterde agrarisch cultuurlandschap te komen;
- d. het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen;
- e. het herstellen van oude en inrichten van nieuwe landschappen, waarbij altijd in goed overleg en met respect voor de grondeigenaren en -gebruikers wordt gehandeld;
- f. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Het Algemeen Bestuur van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap had in 2014 de volgende samenstelling:

	<i>Relevante nevenfunctie(s)</i>
Harry Keereweer (voorzitter)	
Janine Pijl (penningmeester)	Bestuurslid Stichting Landschapskapitaal Bestuurslid Stichting Das&Boom
Mariëlle van der Zouwen (secretaris)	
Edwin Hecker (lid)	lid Groupe de Bruges
Wiel Tonies (lid)	Bestuurslid Stichting Das&Boom
Tom Smit (lid tot 28 juni 2014)	
Egbert de Groot (lid vanaf 28 juni 2014)	

Tijdens de algemene ledenvergadering van 28 juni 2014 trad Tom Smit af. Het bestuur droeg Egbert de Groot voor als nieuw bestuurslid. Egbert de Groot werd door de ALV gekozen als bestuurslid.

Directie Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

	<i>Relevante nevenfuncties</i>
Jaap Dirkmaat, Directeur	Voorzitter Stichting Das&Boom Voorzitter Stichting Landschapswacht Voorzitter Stichting wAarde
Egbert Jaap Mooiweer, Adjunct-directeur	Secretaris Stichting Landschapskapitaal

Raad van Advies Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

De Raad van Advies had in 2014 de volgende samenstelling:

- Prof. drs. Fons Asselbergs, oud-Rijksadviseur voor cultureel erfgoed
- Dr. Hans Renes, historisch-geograaf / landschapsdeskundige aan de Universiteit Utrecht en de Vrije Universiteit Amsterdam
- Prof. ir. Wim Dik, oud-staatssecretaris Economische Zaken en voormalig voorzitter van de Raad van Bestuur van Koninklijke KPN N.V.
- Wouter van Dieren, lid van de Club van Rome en directeur Instituut voor Milieu- en Systeemanalyse Amsterdam
- Prof. dr. Maarten van Rossem, historicus
- Hans Dorrestijn, schrijver en cabaretier
- John Jansen van Galen, journalist en wandelchroniqueur

Ambassadeurs Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Groningen	Marjoleine de Vos
Friesland	Ate Oostra
Friesland	Hans Wiegel
Drenthe	Jan Kruis
Gelderland	Bennie Jolink

Gelderland	Mieke van der Weij
Utrecht	Maarten van Rossem
Noord-Holland	Alexander Rinnooy Kan
Noord-Holland	John Jansen van Galen
Noord-Holland	Ard Schenk
Zuid-Holland	Steven van Eijck
Zuid-Holland	Elco Brinkman
Noord-Brabant	Wim Dik
Noord-Brabant	Jan Tromp
Limburg	Gerd Leers

Personeel en vrijwilligers

Op 31 december 2014 was het vaste personeelsbestand als volgt samengesteld:

Visievorming en Agendering	Jaap Dirkmaat, Egbert Jaap Mooiweer, Valentijn te Plate, Bart Dingemanse, Laurens Jansen, Jeroen Dekker, Bauke Kalisvaart.
Groenbeheer	Patrick Hofman, Janick van Toor, Wesley Huisman
Dassenopvang en verzorging dieren	Bert Hesse, Hester Bartels
Dassenadvies	Marc Moonen
Interieurverzorging	Gerda Merkes
Financiële administratie	John de Groot
Personeelszaken	Marc van der Made
Secretariaat	Khadisja Ouanani, Sylvia Haffmans, Rhea Diemer

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap staat positief tegenover het werken met vrijwilligers en wil het werken met vrijwilligers stimuleren zodat mensen in aanraking komen met het werk van de VNC. De bedoeling is vrijwilligers zoveel plezier te laten beleven aan hun werk dat ze enthousiast en positief staan tegenover het werk en de doelstellingen van de VNC en dat enthousiasme uitdragen.

De VNC heeft een vrijwilligersbeleid opgesteld, waarbij het uitgangspunt is om het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Het aantal vrijwilligers bedroeg op 31 december 2014 in totaal 57. Dit aantal is als volgt over de verschillende werkvelden verdeeld:

- Informatiecentrum	10 vrijwilligers
- Dierverzorging	29 vrijwilligers
- Groen/pand	18 vrijwilligers

De projecten en activiteiten van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap werden in 2014 mogelijk gemaakt door:

- Nationale Postcode Loterij
- Contributie van de leden
- Interreg IV-B
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- ASN-Foundation
- Stichting Doelwijk
- Dinamofonds
- INTERREG IV A programma Deutschland-Nederland

7.3 Stichting de Landschapswacht

Statutaire doelstelling Stichting de Landschapswacht

1. De stichting heeft ten doel:

- het behoud van cultuurhistorische landschapselementen als onderdeel van het cultureel erfgoed en als inspiratiebron voor herstel van oude en inrichting van nieuwe landschappen;
- voorlichting, aanplant, beheer, herstel en bescherming van cultuurhistorische landschapselementen zoals (vlecht)heggen, hagen en houtwallen, binnen en buiten de bebouwde kom in geheel Nederland;
- eigenaren en beheerders wijzen op hun verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud van het cultuurhistorisch landschap;
- het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. De stichting tracht haar doel te verwezenlijken met:

- subsidies, giften, legaten, erfstellingen, inkomsten uit vermogen en opbrengsten uit uitgevoerde werkopdrachten en alle verdere wettige middelen. Dit alles in de ruimste zin van het woord.

Samenstelling bestuur

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Relevante nevenfunctie(s)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Voorzitter Stichting Das&Boom Opvang en Advies
Voorzitter Stichting wAarde

Bart Dingemanse (penningmeester)

Valentijn te Plate (secretaris)

De projecten en activiteiten van de Landschapswacht zijn in 2014 mogelijk gemaakt door bijdragen van diverse opdrachtgevers, waaronder particulieren, overheden en bedrijven.

7.4 Stichting Das&Boom

Statutaire doelstelling Stichting Das&Boom

1. De stichting heeft ten doel:

- de gunstige staat van instandhouding van planten en diersoorten op Nederlands grondgebied, door de bescherming en het behoud van bedreigde soorten dieren en planten en hun leefgebieden en of trekroutes, overwintering of broed- en ruigebieden, overeenkomstig internationale verdragen,

richtlijnen en conventies voor zover Nederland daarin een verdragsluitende partij is en of verplichtingen is aangegaan, mede in het belang van het totale leefmilieu, zulks met name ook in het belang van de mens, zich hierbij mede beroepend op art. 21 van de Grondwet. Bij wijze van voorbeeld en derhalve geenszins limitatief bedoeld gaat het daarbij meer specifiek om bedreigde plant- en diersoorten zoals korenwolf, geelbuikvuurpad, korhoen, otter, das, hazelmuis en leefgebieden van deze dieren, aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingszone, Natura 2000-gebied of Beschermd Natuurmonument;

b. het ondersteunen van de doelstelling en werkzaamheden van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, inschrijfnummer Kamer van Koophandel Centraal Gelderland 40 14 52 91, met activiteiten en overige (financiële) middelen;

c. het beschermen van gelijksoortige belangen, zoals hiervoor onder a. en b. bedoeld, van andere (rechts)personen;

d. hulpbehoevende dassen, die door ziekte, verwonding of verwezing, door direct of indirect menselijk handelen of nalaten tijdelijk niet zelfstandig in de vrije natuur kunnen overleven, tijdelijk op te vangen, te verzorgen en te revalideren. De opvang bij de stichting is gericht op een zo spoedig mogelijke terugkeer van de dieren naar de natuur, waarbij zoveel mogelijk wordt voorkomen dat dieren onnodige stress ervaren of letsel oplopen. De opvang is zodanig dat een dier zoveel mogelijk zijn soorteigen gedrag kan blijven vertonen na terugkeer naar de natuur. De stichting bevordert zinvolle hulp aan dassen op een zo terughoudend mogelijke manier. Bovendien tracht de stichting onoordeelkundig ingrijpen in natuurlijke processen zoveel mogelijk te voorkomen middels een proactief voorlichtingsbeleid, speciaal gericht op personen en organisaties die geconfronteerd (kunnen) worden met dassen die mogelijk hulpbehoevend zijn.

e. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2. Zij tracht dit doel onder meer te bereiken door:

a. het kritisch volgen van overheden bij hun beleid met betrekking tot het in artikel 1 genoemde, zo nodig door middel van gerechtelijke procedures;

b. ter bescherming van soorten het discreet hanteren van publicaties/informatie en een beperkt ijveren voor openbaarheid van gegevens zover dit op directe wijze in dienst kan staan van het behoud van de in dit artikel genoemde diersoorten, flora en vegetatie;

c. het adviseren van overheden en derden bij hun ruimtelijke ordeningsbeleid op beleidsmatig- en beheergericht onderzoek(kundig) niveau;

d. het verzorgen van voorlichting en educatie;

e. publicaties (o.a. in de vorm van een Jaarverslag en Kwartaalverslagen);

f. het uitvoeren van beheer- en beschermingsgericht (veld)onderzoek;

g. eigen beheer van burchten en biotopen door middel van, indien noodzakelijk, aankoop en beheer(werkzaamheden);

h. het ijveren naar een betere juridische status van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun leefmilieus;

i. het houden van vergaderingen en bijeenkomsten;

j. samenwerking met instellingen, verenigingen, overheidsinstanties en deskundigen, die een gelijk of verwant doel nastreven, steun aan initiatieven ter bescherming van de in artikel 1 genoemde diersoorten, flora en vegetatie, alsmede hun (potentiële) leefmilieus en habitats;

k. toezien op een actief beleid en het verrichten van werkzaamheden op het vlak van opvang en herintroductie van de in artikel 1 genoemde diersoorten en plantensoorten, ter herstel en versterking van de inheemse populatie, voor zover Nederland ten aanzien van deze soorten verplichtingen is aangegaan en de gunstige staat van instandhouding niet of gebrekkig heeft weten te handhaven;
l. werven van financiële middelen, verkregen uit het verrichten van betaalde opdrachten en uit andere baten, zoals erfstellingen, legaten, lastbevoordelingen, schenkingen, donaties en subsidies.

Samenstelling bestuur

Jaap Dirkmaat (voorzitter)

Janine Pijl (penningmeester vanaf 18-5-2012)

Wiel Tonies (secretaris)

Relevante nevenfunctie(s)

Directeur Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Voorzitter Stichting Landschapswacht

Voorzitter Stichting wAarde

Bestuurslid Stichting Landschapskapitaal

Penningmeester Vereniging Nederlands

Cultuurlandschap

De projecten en activiteiten van Das&Boom werden in 2014 mogelijk gemaakt door:

- Bijdragen voor de actie Recht op Natuur
- Inzet van vrijwilligers
- Betaalde adviesopdrachten
- Vriendenloterij

8. FINANCIËEL VERSLAG

8.1 Financiën 2014

De volgende pagina's bieden een overzicht van de balans per 31 december 2014 uit de jaarrekening 2014, de staat van baten en lasten over 2014 uit de jaarrekening 2014 en een toelichting op de lastenverdeling 2014. De volledige jaarrekening is beschikbaar via het kantoor van de VNC. Als bijlage 1 van dit jaarverslag is toegevoegd de accountantsverklaring afgegeven op de volledige jaarrekening 2014.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap
Jaarrekening 2014

BALANS PER 31 DECEMBER 2014

	31 december 2014		31 december 2013	
	€	€	€	€
Activa				
<i>Materiele vast activa</i>				
Grond	1		1	
Inventaris/automatisering	19.508		23.659	
Landbouw materieel (project gebonden)	91.292		112.139	
Transportmiddelen	7.312		12.167	
Opslagruimte/werkplaats	9.901		12.534	
		128.014		160.500
<i>Voorraden</i>				
Voorraad verkoopartikelen	2.016		2.450	
		2.016		2.450
<i>Vorderingen</i>				
Debiteuren	149.204		257.285	
Nog te factureren (projecten)	78.066		60.010	
Omzetbelasting	12.728		38.165	
Overige vorderingen	38.069		63.955	
Overlopende posten	1.315		11.621	
		279.382		431.036
<i>Liquide middelen</i>		567.718		432.212
Totaal		<u>977.130</u>		<u>1.026.198</u>
Passiva				
<i>Reserves</i>				
Continuïteitsreserve		533.514		563.422
<i>Schulden (kortlopend)</i>				
Crediteuren	81.406		244.283	
Loonbelasting/Sociale lasten	15.743		11.543	
Pensioenfondsen	11.915		14.946	
Vooruitontvangen projectsubsidies/inkomsten	190.895		108.873	
Te ontvangen facturen (uitvoeringsprojecten)	65.881		2.816	
Overige schulden	77.776		80.315	
		443.616		462.776
Totaal		<u>977.130</u>		<u>1.026.198</u>

ABAB Accountants B.V.

22 APR. 2015

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2014

	werkelijk 2014	begroot 2014	werkelijk 2013
<i>Baten:</i>	€	€	€
b Baten uit eigen fondswerving	1.106.699	1.139.000	1.028.026
Baten uit acties van derden	500.702	501.000	530.791
Subsidies overheden en anderen	74.224	65.000	57.096
Baten uit rente en verhuur	16.536	18.600	18.935
d Som der baten	1.698.161	1.723.600	1.634.848
<i>Lasten:</i>			
Besteed aan doelstelling			
- Voorlichting en educatie	46.391	41.643	50.956
- Informatiecentrum/landschapstuin	22.885	28.490	27.289
- Deltaplan (incl.Ooijpolder)	241.777	227.245	289.458
- Deltaplan uitvoering	868.085	908.988	981.938
- Natuur in de straat	5.621	24.153	12.343
- Booklet Mooi Europa	0	0	3.776
- Euregio	96.436	40.000	0
- Natuurrechten	6.643	5.404	85.576
- Das&boom, opvang&advies	240.303	134.257	144.404
c	1.528.141	1.410.182	1.595.740
Werving baten			
a - Kosten eigen fondsenwerving	27.293	70.426	18.328
- Kosten acties derden	3.997	0	2.183
- Kosten verkrijging subsidies overheden	8.080	0	5.190
	39.370	70.426	25.701
Beheer en administratie			
- Kosten beheer en administratie	160.558	242.993	188.816
e Som der lasten	1.728.069	1.723.600	1.810.257
Resultaat	29.908-	0	175.409-
Resultaatbestemming			
Toevoeging/onttrekking aan:			
- continuïteitsreserve	29.908-	0	127.958-
- bestemmingsreserves	0	0	0
- herwaarderingsreserve	0	0	0
- algemene reserve	0	0	0
- bestemmingsfonds Natuurrechten	0	0	-47.451
	29.908-	0	-175.409
<i>Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b)</i>	2,5%	6,2%	1,8%
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. lasten (c : e)</i>	88,4%	81,8%	88,1%
<i>Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. baten (c : d)</i>	90,0%	81,8%	97,6%

Bijlage A Uitvoeringskosten 2014

Bestemming	Doelstelling						Werving baten				Beheer en administratie	begroot 2014		
	Voorlichting en educatie	Informatie centrum/land-schapstun	Deltaplan	Herstel landschaps-elementen	Natuur in de straat	Euregio	Das&Boom (Natuurrecht en)	Das&Boom (Opvang& advies)	Eigen fondsen-werving	Geza-menlij ke acties			Acties derden	Subsidies
Laasten				160.000										
Subsidies en bijdragen														
Afdrachten														
Aankopen en verwervingen														
Uitbesteed werk	30.558	12.434	28.117	409.539		1.910	4.230	141.224	11.337				0	0
Publiciteit en communicatie													0	0
Personeelskosten	12.163	7.582	172.225	189.596	4.246	75.413	1.820	70.332	11.474	0	3.297	6.492	135.464	709.900
Huisvestingskosten	1.144	894	12.915	22.485	429	5.957	185	8.960	1.397	0	218	495	7.821	72.800
Kantoor- en algemene kosten	2.184	1.707	24.655	42.925	818	11.373	353	17.106	2.667	0	417	945	14.932	111.800
Afschrijvingskosten	342	268	3.865	43.540	128	1.783	55	2.681	418	0	65	148	2.341	47.200
totale uitvoeringskosten	46.391	22.885	241.777	868.085	5.621	96.436	6.643	240.303	27.293	0	3.997	8.080	1.728.069	1.683.600

Werkelijk Begroot 2014 2013

Gemiddeld aantal personeelsleden (excl.tijdelijke arbeidskrachten)*

Totaal bezoldiging bestuurders en toezichthouders **

Leningen, voorschotten en garanties verstrekt aan bestuurders en toezichthouders

* uitgedrukt in fulltime arbeidsplaatsen

De VNC streeft er naar om de kosten voor beheer en administratie onder de 20% van de totale uitvoeringskosten te houden. Voor 2014 is dit percentage 9,3%.

De kosten worden, daar waar mogelijk, direct toegerekend aan alle kostendragers van de organisatie en zijn verantwoord onder 'uitbesteed werk'.

De personeels-, huisvestings-, kantoor- en algemene- en afschrijvingskosten en rente worden toegerekend aan alle kostendragers op basis van het aantal gerealiseerde arbeidsuren.

8.2 Begroting 2015

		begroot 2015
Baten:		
Baten uit eigen fondswerving		1.167.476 b
Baten uit gezamenlijke acties		0
Baten uit acties van derden		500.408
Subsidies overheden en anderen		53.000
Baten uit rente inkomsten en verhuur		14.300
Vrijval voorziening		0
Som der baten		1.735.184 d
Lasten:		
Besteed aan doelstelling		
- Voorlichting en educatie (incl. informatiecentrum/landschapstuin)	47.159	
- Deltaplan (incl.Ooijpolder)	23.573	
- Deltaplan uitvoering	1.091.294	
- Natuur in de straat	25.785	
- Das&boom, opvang&advies	246.705	
- Euregio	43.069	
		1.477.586 c
Werving baten		
- Kosten eigen fondsenwerving	25.931	a
- Kosten gezamenlijke acties	0	
- Kosten acties derden	9.443	
- Kosten verkrijging subsidies overheden	31.518	
- Kosten van beleggingen	0	
		66.892
Beheer en administratie		
- Kosten beheer en administratie		190.706 e
Som der lasten		1.735.184 f
Resultaat		0
Resultaatbestemming		
Toevoeging/onttrekking aan:		
- continuïteitsreserve		0
- bestemmingsreserves		0
- herwaarderingsreserve		0
- algemene reserve		0
- bestemmingsfonds		0
		0
Procentueel aandeel kosten eigen fondsenwerving t.o.v. baten eigen fondsenwerving (a : b)		
		5,7%
Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. lasten (c : f)		
		85,2%
Procentueel aandeel lasten besteed aan doelstelling t.o.v. baten (c : d)		
		85,2%
Procentueel aandeel lasten besteed aan beheer en administratie t.o.v. totale lasten (e : f)		
		11,0%

9. JAARPLAN 2015

9.1 INLEIDING

Voor u ligt het jaarplan 2015 van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC). Deze geeft invulling aan de meerjarenstrategie. Kernpunten hierin zijn binden (B), beïnvloeden (B) en bieden (B). Dit jaarplan is een operationele vertaling van de meerjarenstrategie 2015-2018 waarin we de lijn doorzetten om minder afhankelijk te worden van subsidies en structurele bijdragen en bewust beleid te voeren om onze verdien capaciteit te benutten en te vergroten.

In Nederland (West-Europa) is er al bijna 70 jaar vrede en welvaart; democratieën werken samen in de Europese Unie; in delen van Afrika en Azië (Islamitische Staat) maar ook in Oost Europa (Oekraïne) is dat heel anders; er is veel fanatieke strijd om de macht; mensen zijn hun leven niet zeker en raken op drift. De mensen hebben vaak weinig respect voor elkaar, de natuur en onze kwetsbare planeet. Eigen belang en eigen gewin staan vaak voorop en mensen kunnen daar heel ver in gaan. Het leidt tot kortzichtigheid, vooroordeel, agressie, geweld en uitputting van de aarde. Europa ontworstelt zich langzaam aan een al jaren durende economische en monetaire crisis. Ook in ons rijk en aangeharkt land moet fors worden bezuinigd en hervormd. Rechten nemen af en plichten nemen toe. Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving.

Natuur en biodiversiteit met als afgeleide landschap kennen in dit politiek gesternte een relatieve prioriteit. Desalniettemin zijn wij ervan overtuigd dat draagvlak voor natuur en landschap onverminderd groot is in Nederland. En dat het nabootsen en herstellen van het oude agrarisch cultuurlandschap als leidraad en inspiratiebron inspeelt op een grote maatschappelijke behoefte. Dat merken wij althans in gebieden waar dat ons gelukt is.

Een belangrijke koerswijziging die dit jaar wordt ingezet is dat vereniging in zal zetten op en pleiten voor actieve grondverwerving in het agrarisch cultuurlandschap. Ten behoeve van landschapsontwikkeling en landbouwstructuurversterking. Zowel beleidsmatig en in de lobby, als door zelf op bescheiden schaal grondposities in te nemen. De tweede wijziging is dat uitvoeringsactiviteiten voor landschapsontwikkeling en -beheer worden uitgebreid naar de ecologische hoofdstructuur middels partnerschappen met terreinbeherende organisaties en naar integrale gebiedsontwikkeling vanuit collectieven.

9.2 PROJECTEN 2015

Nieuwe voorbeeldgebieden

VNC probeert verder tot opschaling te komen van het voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek door te ijveren voor meer pilot projecten. Voor 2015 verwachten we te kunnen starten met landschapsontwikkeling voor gebieden in Zuid-Limburg, Maasheggen, Achterhoek en Buytenland van Rhoon.

Verder willen we meer haalbaarheidsonderzoek verrichten en acquireren voor de inrichting van streekfondsen voor opschaling van pilotgebieden. Het gaat daarbij om het in overleg met opdrachtgever identificeren van te betrekken partijen en het voeren van overleg met deze partijen.

De uitwerking van het pilotproject moet zo concreet mogelijk zijn en ruimte laten om gaande het proces nadere afwegingen te maken over bijvoorbeeld de hoogte van de financiële vergoedingen voor grondeigenaren, het beschikbaar stellen van compenserende landbouwgrond in ruil voor landschapselementen, en de administratieve organisatie.

De uitwerking daarvan vind stapsgewijs plaats en richt zich op het vaststellen van een begrenzing met de opdrachtgever, een globale uitwerking van de gewenste landschappelijke ambitie, eventueel in enkele varianten waarbij de uitwerking bestaat uit een kaartbeeld (impressie) met een bijbehorend overzicht van aantallen en hoeveelheden bestaande en aan te leggen netwerk van landschapselementen.

Daarvoor verrichten we doorrekeningen van benodigde budgetten en grondposities voor: 1) vergoeding voor beheer en aanleg; 2) vergoeding voor de grond (financieel en/of in oppervlakte compensatiegrond); 3) de omvang van een eventueel (vermogens)fonds of benodigde reserve.

Ook kunnen we een beschrijving opstellen van de regeling en methodiek: organisatie, financiering, administratie, hoogte van de vergoedingen, en wijze van afstemming en koppeling met collectief beheer (SNL/GBD) in nauw overleg met b.v. de provincie (opdrachtgever).

Desgewenst treden we in overleg met grondeigenaren over de vraag of en welke wensen/eisen ze stellen aan de grondvergoeding : De specifieke vraag waar pilots antwoord op moet geven is hoe hoog de vergoeding/ compensatie voor het verlies aan landbouwgrond moet zijn.

De uitwerking moet ook duidelijkheid geven over de vraag of er sprake kan zijn van onterechte staatssteun (op basis van Europese regels) als de provincie extra geld of grond inbrengt in een fonds waaruit grondeigenaren een financiële vergoeding ontvangen dan wel compensatiegrond om niet in pacht krijgen. Voor het aangaan van 30-jarige contracten op basis van de gebruikelijke beheervergoedingen lijken op basis van eerste toets geen juridische belemmeringen te bestaan.

Op grond van de bevindingen kunnen opdrachtgevers een besluit nemen of er voldoende draagvlak is voor de oprichting van een streekfonds en voor het opstellen van de 30-jarige contracten met (geïnteresseerde) agrariërs.

SMART

- Voor 2015 zetten we in op de start van proces en uitvoering een drietal (grote) voorbeeldgebieden van zo'n 500ha elk in Zuid-Limburg, Buytenland van Rhoon en de Maasheggen.
- We acquireren haalbaarheidsonderzoeken en consultancy opdrachten met een omzetdoelstelling van 100k euro.

- Spannend is of twee grote aanvragen van in totaal ruim 2 miljoen euro die zijn voorbereid en ingediend in 2014 voor de extra trekking van de Postcodeloterij en de Europese Commissie gehonoreerd zullen worden.

Fondsen en middelenwerving

De vereniging wil zich de komende jaren specifiek richten op het binnenhalen van Europese project subsidies. Dit is echter niet iets waar je van vandaag of morgen op ingericht bent. En vergt structurele aandacht voor subsidie mogelijkheden vanuit Brussel en een gedegen voorbereidingsperiode waarbij dikwijls in partnerschappen gewerkt moet worden.

Een goede entree bij lokale en regionale overheden is dikwijls van belang om vereiste (regionale) cofinanciering bij elkaar te brengen.

In de komende jaren willen we -al dan niet extern begeleid- de organisatie inrichten om consistent en consequent te kunnen werken aan het opstellen van Europese aanvragen. Concreet gaat het in ieder geval voor 2015 dan om grensoverschrijdende aanvragen in het kader van Interreg, een LIFE voor landschapsontwikkeling met de fusie gemeente Berg en Dal en/of provincie Limburg. Ook wordt ingezet op een samenwerking met collega-organisatie Heg&Landschap.

Verder zijn er ook regelmatig calls voor kleinere projecten van de Europese Commissie die nu nauwlettender gevolgd worden en zoeken we naar aansluitingsmogelijkheden bij grotere aanvragen in bijvoorbeeld ESF fondsen. Daarbij wordt nadrukkelijk gedacht aan waterschappen, bijvoorbeeld in het kader van infrastructurele voorzieningen en aanpassingen voor de otter.

SMART

- Er komt een Interreg aanvraag
- Er komt een LIFE aanvraag
- De organisatie wordt ingericht met een project team voor het voorbereiden en uitwerken van EU financieringsmogelijkheid.

Nieuwe verdienmodellen ontwikkelen

De vereniging wil anticiperen op veranderende financieringsstromen en toegang tot middelen voor (agrarisch) natuur en landschapsbeheer, groenblauwe diensten, landschapsherstel regelingen, etc.

Zonder private inzet van middelen en/of samenwerking zijn kansen gering op publieke financiering. Daarom wordt gezocht en geëxperimenteerd met nieuwe verdienmodellen. Dat is een zoektocht met vallen en opstaan. Op dit moment wordt gedacht aan een coöperatie voor collectieven, de opzet en exploitatie van een natural capital biodiversiteitsfonds, een burgerlandbouwfonds, een markeplaats en de ontwikkeling van nieuwe gehuchten met bouwfonds. Het zijn nadrukkelijk ideeën, rijp en groen.

Coöperatie

Een van de grote veranderingen is de invoering vanaf 2016 van het vernieuwde stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Vrijwel al het publieke geld voor landschapsbeheer wordt daardoor ter beschikking gesteld aan een selecte groep van collectieven. Deze kunnen gebiedsoffertes indienen met een minimale omzet van 1,5 miljoen per jaar aan beheercontracten. Met een collectieve aanpak willen overheid, koepels en zogenaamde collectieven een kwaliteitsslag maken in de uitvoering. Uitgangspunten voor het vernieuwde stelsel zijne en meer efficiënt en effectief beheer, ruimte voor regionaal maatwerk en agrarisch ondernemerschap.

Om überhaupt aanspraak te kunnen maken op deze gelden zullen we iets moeten met collectieven. In de praktijk blijkt dat de gunfactor van agrarische natuurverenigingen die de meeste collectieven opgericht hebben naar natuur- en landschapsbeheerorganisaties en voor uitvoeringswerk door onze vereniging laag is.

Daarvoor is samenwerking gezocht met twee andere clubs die zich in dezelfde situatie bevinden, maar de afgelopen jaren eveneens bewezen hebben effectief en doelgericht agrarisch natuurbeheer te kunnen leveren. Met de Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief en het Louis Bolk Instituut wordt daarom een coöperatie opgericht die kan fungeren als collectief en gebiedsoffertes kan opstellen.

De coöperatie heeft de mogelijkheid om landelijk te werken, maar richt zich in eerste instantie op de executie van het VNC plan 'Buytenland van Rhoon' waarvoor partijen een alternatief boerenplan voor de planologische kernbeslissing van de tweede maasvlakte (PKB PMR) hebben ontwikkeld.

SMART

- VNC neemt deel in het eerste bestuur van de coöperatie;
- Onder de coöperatie wordt een gebiedscommissie ingesteld voor het Buitenland van Rhoon en aanspraak gemaakt op proces- en inrichtingsgeld;
- Bij succesvolle werving en voldoende belangstelling van potentiële deelnemers kan een aanvraag worden uitgewerkt voor de minimaal vereiste 1,5 miljoen euro per jaar. Daarbij wordt gemikt op agrarische ondernemers die voor agrarisch natuurbeheer gericht op korenwolven, kiekendieven, beschermde akkerkruiden.
- Bij onvoldoende belangstelling eind 2015 of tegenwerking door bestaande ANV's treden we terug en heffen de coöperatie weer op.

Markeplaats

Out of pocket geld wordt steeds moeilijker om te verkrijgen. Daarentegen denken we dat verbindingen met eigen activiteiten van bedrijven met het cultuurlandschap als MVO doelstelling wel kansrijk kan zijn. Daarom gaan we de mogelijkheid onderzoeken van een soort van 'markeplaats' of 'MVO plein'.

Het concept van de streekrekening wordt dan omgeslagen naar fysieke diensten en producten. Waar de streekrekening een percentage in euro's op aangehouden spaartegoeden doneert, doneren deelnemende bedrijven hier een deel van hun tarief op producten, kennis of diensten als schenking.

Wanneer een dienst via het platform wordt afgenomen wordt het tarief/honorarium omgezet in een schenking aan de vereniging en het percentage wat niet in aanmerking komt als aftrekpost voor giften gefactureerd aan de klant.

SMART

- Ontwikkelen van een platform, streven is in natura door samenwerking met een IT ontwikkelaar die een nieuw landgoed wil stichten;
- Benutten en benaderen ondernemers stedelijk netwerk, Lions netwerk, Leaders for Nature en ambassadeurs om bedrijven aan te dragen om deel te nemen.

Grondportefeuille

Grond is een belangrijke kapitaal factor voor agrarische bedrijven. De pilots Deltaplan landschap laten zien dat de beschikbaarheid van ruilgrond een belangrijke katalysator vormen in landschapontwikkeling. Daar waar de overheid met name grondposities inneemt voor de omvorming van landbouwgrond naar natuur in de buurt van natuurgebieden denken wij dat het juist verstandig is om grondposities in te nemen in hardcore agrarisch gebied.

Daar is immers de nood voor een kwaliteitsimpuls landschap en impuls voor de biodiversiteit het hoogst. Binnen de landbouw zet schaalvergroting als autonoom proces door. Dat betekent dat er dagelijks kansen zijn om grondposities in te nemen. Overigens kan dat ook op basis van (erf)pacht voor bedrijven en overheden die landschappelijk verantwoord willen ondernemen zoals ontgronders, projectontwikkelaars, waterschappen, grondbedrijven, etc.

Daarmee kunnen we bijdragen aan zowel de realisatie van groenblauwe dooradering op boerenland als landbouwstructuurversterking.

Dat kan door 'aandeelhouder' te worden van boerenbedrijven. Dat doen we door verworven grondposities langjarig bij voorkeur tot 30 jaar in pacht aan te bieden aan agrarische ondernemers wanneer zij op bedrijfsniveau een percentage van hun eigen grond voor dezelfde duur inrichten met landschapselementen. Het is maatwerk, maar op basis van het voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek en afhankelijk van de bedrijfskundige situatie ter plaatse wordt gedacht aan toeslagfactor van 1,2 tot 1,5. Ofwel 1,5ha terugpachten voor 1 ha landschapselementen.

Deze methodiek heeft als voordeel dat financiering voor investeringen makkelijker los te krijgen zijn ondanks dat het om hogere bedragen gaat, risico spreiding voor de vereniging optreedt door het opbouwen van vermogen middels een grondportefeuille en voor een grondvergoeding niet geïndexeerd hoeft te worden tegen geldontwaarding en grondwaardestijging omdat de verhouding tussen de omgevormde grond en de gepachte grond hetzelfde blijft.

SMART

- Benaderen van gemeenten, bedrijven en beleggers om percelen in erfpacht te verkrijgen.
- Verkondigen van dit gedachtengoed en met name beïnvloeden van provinciaal grondbeleid

BurgerLandbouwFonds

Voor de grondverwerving moeten additionele middelen geworven worden. Daarvoor starten we een pilot voor de eerste 10 ha van de op te bouwen grondportefeuille door het concept Burger Landbouw Fonds. Wij nodigen burgers en bedrijven uit om mede eigenaar te worden van landbouwgrond die bijdraagt aan landschapontwikkeling. En zij mogen zelf bepalen wat zij daarvoor aan rente terug krijgen. Een mooi diner, cash en/of een tegoed uit een (web/boerderij)winkel. Het belangrijkste is dat burgers mede eigenaar worden van boerenbedrijven die bijdragen aan biodiversiteit en de wetenschap dat er een kwaliteitsimpuls wordt gegeven aan landschap.

We hopen dat duidelijk gemaakt kan worden dat we dit niet alleen doen om geld op te halen maar dat dit juist bedoeld is om meer en langdurig mensen te betrekken bij landschap en het boerenbedrijf. Wij hopen op een grote groep funders/portiehouders die af en toe gevraagd en ongevraagd meedenken en –doen. We zullen ook proberen boerenbedrijven te vinden die mogelijkheden bieden aan portiehouders om te participeren, van landschapsonderhoud, workshops tot aan meedraaien op het boerenbedrijf.

Vanuit de wetgeving mag alleen in besloten kring geworven worden. Juist omdat wij verwachten dat vrienden van de vereniging portiehouder zullen worden, willen wij dit goed en helder naar een ieder regelen. Het plan is nu om in 2015 bij de notaris een zogenaamd ‘Besloten Fonds voor Algemene Rekening’ op te richten voor de aankoop van 100ha landbouwgrond. Omdat dit fonds is gericht op behoud en niet op ontwikkeling of aankoop van meer gronden, blijven de activiteiten van het fonds buiten de fiscus. Deelnemers ontvangen een certificaat per portie. En geven dit als bezit op bij box 3 van de inkomstenbelasting. Eventuele waardeinstijging van porties is belastingvrij. Portiehouders hebben geen zeggenschap en zijn niet aansprakelijk; zij stellen de grond beschikbaar en de agrarische ondernemers blijven geheel verantwoordelijk voor de onderneming.

Wellicht blijkt gaandeweg dat het niet een burger maar een bedrijven landbouw fonds moet zijn

SMART:

- in 2015 oprichting van het fonds, streefgetal deelnemers 600, opbrengst aankoop 10 ha in bijvoorbeeld nationaal landschap Mergelland.

Productontwikkeling proef

In 2015 starten we een kleinschalige proef op het gebied van productontwikkeling.

Met stadsboer Koekoek aan de rand van ons voorbeeldgebied in Ooijpolder gaan we een streekbier ‘Hagenmeester’ oid ontwikkelen. En wordt de economische haalbaarheid onderzocht om lokaal water te zuiveren en bottelen met het bedrijf O Original die gespecialiseerd.

Met een van onze contractanten in Groesbeek onderzoeken we de haalbaarheid van de ontwikkeling van vleespakketten voor Nijmegen afkomstig van Lakenvelders op een Deltaplan landschap boerderij.

SMART:

- Proef ontwikkeling streekproducten

Grensoverschrijdende samenwerking

De VNC heeft voor de EU-grensregio Rijn-Waal voor het gebied Nijmegen-Kleef het initiatief genomen voor een grensoverschrijdend project. Er is financiering aangevraagd voor een tweetal inventariserende studies die de haalbaarheid onderzoekt van een grensoverschrijdend landschapspark waarin zowel landschap als bebouwde monumenten worden opgeknapt. Tegelijkertijd zijn we als vertegenwoordigers van het Nationaal Landschap Gelderse Poort benaderd door Unesco als gebied die wellicht interesse heeft in het verkrijgen van een zogenaamde biosfeer status.

De activiteiten voor beide inventariserende studies bestaan uit informatieverzameling, instelling stuurgroep en projectgroep, vergaderingen en plenaire bijeenkomsten van betrokken organisaties, workshops om te komen tot de formulering van maatregelen, opstellen conceptvoorbereidingsplan met een blauwdruk voor een EU aanvraag en het sluiten van een bestuurlijke overeenkomst om commitment vast te leggen.

SMART:

- Informatieverzameling: afronden januari 2015
- Instellen stuurgroep en projectgroep afronden april 2015
- Houden 2 workshops in juni 2015
- Presentatie plan en bestuurlijk commitment september 2015
- Opstellen EU gebiedsaanvraag voor periode 2015-2018

Luis in de pels

De PMJP (Provinciale meerjaren programma's) contracten lopen af en door aanhoudende bezuinigingen op het natuurbeheer zien we dat op een aantal plaatsen de focus op cultuurhistorisch beheer verslapt en in de herprioritering van financiële middelen bezuinigd wordt op landschap. De VNC houdt hier een vinger aan de pols.

Tegelijkertijd zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met TBO's en gemeenten in uitvoering, herstel en soms zelfs fondsenwerving om werk met werk te maken. Ook proberen we TBO's te positioneren in zogenaamde collectieven voor agrarisch natuurbeheer en vergroening van het landbouwbeleid.

SMART

- Afsluiten overeenkomst met SBB februari 2015
- Werkuitvoering 2015 doorlopend tot en met 2021
- Opbrengst jaarlijks € 30.000

- Opschalen naar andere TBO's, particuliere landeigenaren en gemeenten

Anticiperen op veranderende financieringsstromen

De vereniging moet anticiperen op drastische wijzigingen in financieringsstromen en toegang tot middelen voor landschapsbeheer in het landelijk gebied. In vergelijking met voorgaande jaren is er een lichtpuntje. De investeringen in het landelijk gebied door de overheid nemen mondjesmaat weer toe.

Echter, zonder private inzet van middelen zijn de kansen gering en om onafhankelijk van de overheid te kunnen blijven opereren wordt nadrukkelijker gekeken naar zowel landschappelijke als financiële multipliers.

Voor een aantal gebieden in Gelderland, Overijssel en Limburg wordt momenteel met gemeenten gewerkt aan gezamenlijke cofinanciering-strategieën. Voor Brabant spelen nog een aantal dassencompensatie-trajecten die hun ontknoping naderen. In Brabant zal ook ons project Prachtlandschappen of de Maasheggen als gebied worden ingebracht voor de tweede tranche van het provinciale Brabantse groenfonds.

SMART

- Opstarten projecten en lump sum contracten met provincies en gemeenten
- Opstellen Europese aanvragen ism gemeenten en provincies voor grensoverschrijdend park Nijmegen Kleve en landschapontwikkeling Zuid Limburg
- Uitvoering (dassen)compensatietrajecten, streven tenminste drie per jaar
- Prachtlandschap Brabant inbrengen mei 2015
- Maasheggen Brabant mei 2015
- Cofinanciering besluitvorming september 2015

Zakelijker opereren

We zetten de trend door om zakelijker te opereren. De afgelopen jaren is het dikwijls voorgekomen dat we als adviseur of inspirator aangesproken worden op onze goededoelenstatus en betrokken worden bij (complexe) ruimtelijke ontwikkelingstrajecten, planvorming of denktanks. Of particulieren die ons benaderen voor ondersteuning bij subsidieaanvragen, maar uiteindelijk bij beschikking het werk uitbesteden. Dergelijke vormen van liefdewerk - oud papier, weliswaar belangrijk, passen in tijden van terugtrekkende overheden en teruglopende ledenaantallen helaas niet meer bij een moderne vereniging. We zullen meer declarabele uren moeten schrijven en niet declarabele uren meer richten op acquisitie.

SMART

- Organisatie verder stroomlijnen m.b.t. declarabele uren en in rekening brengen kosten

Van stake- naar shareholders

In zijn algemeenheid zien we een verschuiving van structurele ondersteuning naar ad-hoc en incidenteel. Algemene belangenbehartiging vanuit onze statutaire doelstellingen blijft een belangrijk deel van onze activiteiten. Maar binnen de bedrijfsvoering van de vereniging mag de return on investment centraler komen te staan. Landschappelijk, financieel of sociaal. Daarom willen we de stap zetten van stakeholders naar shareholders.

Mensen of organisaties die zich ook op enigerlei wijze willen binden aan de doelstellingen van de vereniging hebben een streepje voor. Stakeholder wordt of ben je door een lidmaatschap of donateurschap, als participant in crowdfundingprojecten, partner in uitvoering of partners in landschappelijk verantwoord ondernemen. Samen maken we Nederland weer mooi. Het instrument streekrekening is daarbij een mooie ingang om toe te werken naar partnerships met bedrijven.

SMART

- Samenwerking met SLK om extra streekrekeningen van de grond te krijgen in 2015.
- Opzet burgerlandbouwfonds in 2015
- Exploitatie Natural Capital Fund i.s.m. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Louis Bolk Instituut en IUCN
- Uitrol coöperatie in 2015 voor collectieven agrarisch natuurbeheer en uitvoering alternatieve plan PMR Buytenland van Rhoon vanaf 2015

Uitvoeringsprojecten

De afgelopen twee jaar heeft de vereniging fors geïnvesteerd in de professionalisering van de eigen groen-uitvoeringsploeg. Door de aanschaf van machines, het betrekken van een nieuwe werkschuur, cursussen voor groenmedewerkers en een nieuw beheermanagementprogramma. De inzet van ons team is niet alleen kostendekkend, maar stelt ons ook in staat vanuit landschapsbouw een substantieel aandeel in de jaarbegroting te leveren. Een aandeel wat bovendien een groeiend potentieel heeft.

Om dat zo te houden is consequente acquisitie en consistent kwaliteitswerk tegen een concurrerende prijs essentieel. We zijn op een punt aanbeland dat we op basis van de afgelopen twee jaar goede afwegingen kunnen maken welke niches in de markt voor ons zijn weggelegd. Een daarvan is de combinatie van uitvoering en fondsenwerving.

SMART

- Opzet van 5 strategische projecten waarbij uitvoering en fondsenwerving wordt gecombineerd, en dit voornemen daarbinnen uitvoeren in 2015. Eigen bijdrage wordt daarbij geraamd op 25k euro per jaar voor vier jaar, beoogde multiplier 3 waarvan de helft van het totaal qua uitvoering in eigen beheer moet plaatsvinden. Gedacht wordt aan gebieden in hagen en houtwallen landschappen in Limburg, Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel;
- Periodieke uitvoering van beheermaatregelen

Leden

De komende jaren willen we interessanter worden voor onze bestaande leden en deze nadrukkelijker informeren en waar mogelijk betrekken bij onze activiteiten. De vernieuwde website kan hierin een belangrijke rol spelen.

Uitgevoerde testcases afgelopen jaren laten de helaas beperkte mogelijkheden zien voor een kleine organisatie als de VNC. Grote campagnes zijn niet voor de VNC weggelegd. De VNC richt zich daarom op ‘face to face’ werving; nodigen, rondleiden en werven onder van potentiële doelgroepen. De VNC wil hiermee de terugloop in leden tot stilstand brengen.

SMART:

- Leden behouden en start gerichte werving
- Werven van 25 bedrijfsdonateurs

Crowdfunding

De VNC heeft afgelopen jaren ervaring opgedaan met crowdfunding: de ene keer succesvol (200.000 voor de Das&Boom rechtszaken tegen Bleker), de andere keer niet (opbrengsten crowdfundingproject Kekerdome minimaal). De komende jaren wil de VNC daar waar mogelijk inzetten op samenwerking met media, om crowdfundingprojecten succesvol te laten verlopen. Eerste afspraken zijn hiervoor gemaakt met Vroege Vogels en TV-Gelderland.

SMART

- Crowdfunding actie vormgeven met Vroege Vogels, uitvoering mei 2015
- Idem met TV-Gelderland, uitvoering september 2015
- Doelen: € 50.000 verkrijgen

Verbeelding landschap

De VNC is een van de elf participerende organisaties in de Stichting Natuurbeelden en zal zich ook de komende jaren inzetten om cultuurlandschappen en daarbij horende natuurwaarden prominenter aan de orde te laten komen, met de opname van bijbehorende aansprekende beelden in de digitale catalogus.

Daarvoor is door de stichting een contract getekend met de filmer Michael Sanderson – bekend van ‘de Nieuwe Wildernis’ – voor het filmen van zogenaamde ‘specials’ over cultuurlandschappen vanaf de grond en uit de lucht. De VNC levert hiervoor de locaties en begeleiding wat moet leiden tot de instroom van 15 uur materiaal.

SMART

- Concretiseren afspraken met filmer

Lobby

Europa en decentralisatie van natuur- en landschapsbeleid zullen de komende jaren een belangrijke rol spelen in onze lobby activiteiten. Vergroening van het landbouwbeleid, effectiviteit van agrarisch

natuurbeheer en vorming van collectieven, invulling van het plattelandsontwikkelingsprogramma alsmede de nieuw te verschijnen Natuurvisie van het kabinet in het voorjaar zullen belangrijke onderwerpen voor lobby en beleidsbeïnvloeding zijn.

Met het wegvallen van het Landschapsmanifest als platform en subspecialisatie in zogenaamde manifestpartners zal de IUCN een belangrijk platform voor ons worden.

Ook zal de lobby/beïnvloeding zich meer gaan richten op bedrijven. En proberen om hen vanuit vergroening door MVO, duurzaamheids- of biodiversiteitsbeleid aan te laten sluiten bij de natuur- en landschapsopgave in het cultuurlandschap.

SMART

- Project opzetten voor gerichte lobby provinciale statenverkiezingen en collegevorming februari 2015 gereed
- Project opzetten voor gerichte lobby tweede kamerverkiezingen gereed september 2015
- Promoten Natural Capital Fund bij Leaders for Nature

Gouden Mispel en Gouden Zwaluw

De VNC zal in 2015 haar Gouden Mispel en Gouden Zwaluw uitreiken.

De Gouden Mispel als onderscheiding zal uitgereikt worden aan drie personen of organisaties die een uitzonderlijke of essentiële bijdrage hebben geleverd aan de bescherming of ontwikkeling van het Nederlands Cultuurlandschap.

De Gouden Zwaluw zal uitgereikt worden als stimuleringsprijs voor vergroening van steden.

Studiereis

Het voorbeeldgebied Ooijpolder Groesbeek spreekt tot de verbeelding en inmiddels hebben we al een behoorlijk aantal geïnteresseerden mogen rondleiden. Dat zetten we komend jaar door. Al is het maar als uitmuntend praktijkvoorbeeld voor de vergroening van het landbouwbeleid en de vorming van zogenaamde collectieven in het kader van effectiever en doelmatiger agrarisch natuurbeheer.

In 2014 zijn we niet toegekomen aan het organiseren van buitenlandse studiereis voor high influentials. Deze mogelijkheid willen we nadrukkelijk open houden, maar lijkt nog niet opportuun. Het kan wel zijn wanneer ons project in de Maasheggen gehonoreerd wordt en de partnerschap met Staatsbosbeheer van de grond komt dat we in het kader van het streven de Maasheggen te rangschikken als Unesco Biosfeer Gebied een of twee biosfeergebieden in Engeland of Duitsland bezoeken.

Ook willen we blijven werken aan en innoveren in de kwaliteit van ons landschapswerk. Met name het knippen van hagen in alle mogelijke vormen is een specialisme wat we nog verder willen ontwikkelen. We willen daarbij de beste van Nederland zijn. Machinerie bij concurrenten zijn dikwijls zelf ontwikkeld. Wij willen daarom in 2015 zelf een prototype laten ontwikkelen of aanpassen door een werktuigbouwkundige en wanneer nodig ook een of twee gebieden in Engeland, Duitsland of Frankrijk bezoeken om materieel te vergelijken.

SMART:

- Studiereis ontwikkeling heggenknipper
- Studiereis Unesco Biosfeer gebied

Das&Boom

In 2015 zal Das&Boom weer diverse betaalde opdrachten uitvoeren voor (semi) overheden, adviesbureaus en particuliere organisaties. Zo zullen gegevens (dassenburchtlocaties en/of dassenslachtoffers) verstrekt worden, of advies gegeven worden.

Steeds vaker wordt de stichting ingeschakeld bij dassenverhuizingen. Das&Boom werkt alleen mee aan het verhuizen van dassenburchten als aan specifieke criteria wordt voldaan. Bij het adviseren bij inrichtingsplannen probeert Das&Boom zoveel mogelijk de VNC er bij te betrekken en wordt de opdrachtgever geadviseerd de daadwerkelijke inrichting over te laten aan de VNC.

Voor 2015 staan 3 dassenverhuizingen gepland.

Het opvangcentrum van de Stichting Das&Boom zal zich, net als voorgaande jaren, met haar expertise en accommodatie in blijven zetten voor de revalidatie van gewonde dassen, het grootbrengen van verweesde dassen en het uitzetten van opgevangen en herstelde dieren.

SMART

- Uitvoering 3 dassenverhuizingsprojecten
- Diverse adviesopdrachten
- Opvang hulpbehoevende dassen

Vrijwilligers

Vrijwilligers zijn voor onze vereniging belangrijk. Van de verzorging van dassen, het runnen van het informatiecentrum, onderhoud van de miniatuurtuinen tot aan meehelpen met ledenwerving, crowdfunding en het bemensen van de uitvoeringsploeg.

SMART

- In 2015 werken we verder aan het concept ‘vrijwilligers werven vrijwilligers’ en wordt meer capaciteit vrijgemaakt om vrijwilligerswerk binnen de VNC te organiseren.

Leaders for Nature

Verrassende ontmoetingen leiden tot verrassende ideeën. Sinds vorig jaar participeert de VNC in het zogenaamde Leaders for Nature netwerk. Dit netwerk bestaat uit een twintigtal Nederlandse multinationals die zich in willen zetten voor biodiversiteit, in Nederland en ver daarbuiten.

Zij werken met een aantal concepten waarvan we langzaam de taal beginnen te begrijpen. The Economics of Ecosystems and Business (TEEB), No net loss, Economic Profit & Loss account

(EP&L) zijn zomaar wat termen. Wat blijkt is behoefte aan zichtbaar en tastbaar resultaat. In de vorm van een NGO partnerschap, compensatie of mitigatie maatregelen, etc.

Daarom zal worden geprobeerd om partnerships te sluiten met een of meerdere bedrijven.

SMART:

- met NAM/Shell (Nederlandse Aardolie Maatschappij) een investeringsprogramma opstarten voor herstel van cultuurlandschap in de nabijheid van boorlocaties in Noord Oost Nederland en Drenthe/Twente.
- Natural Capital Fund promoten bij Leaders for Nature bedrijven

EEB

De VNC is actief lid van het European Environmental Bureau (EEB) en zal haar activiteiten hierin voortzetten. De informatievoorziening en –uitwisseling binnen EEB is voor de vereniging belangrijk voor beleidsvormende nationale discussies en interpretatie van Brusselse besluiten. Bijvoorbeeld voor de komende jaren voor wat betreft de nationale invulling en monitoring van vergroeningsmaatregelen binnen het landbouwbeleid en executie van het plattelandontwikkelingsprogramma. Daarvoor nemen we deel aan de agri commissie en de civil society working group voor vergroening en rural development van de Europese Commissie. Specifieke aandacht zal uitgaan naar het naleven van zogenaamde Goede landbouwpraktijken die een basisbescherming van landschapselementen leveren en op grote schaal niet nageleefd worden.

Het boek Beautiful Europe wordt nadrukkelijk ingezet voor de beïnvloeding van leden van het Europees Parlement, Europese Commissie en de Landbouwrapraad om aandacht te vragen voor een Europese aanpak en financiering vanuit de vergroening van het veranderende Gemeenschappelijk Landbouwbeleid voor aanleg, herstel en beheer van landschapselementen op boerenland en het veiligstellen van Europees landschappelijk erfgoed.

SMART

- Deelname agri commissie EEB
- Deelname civil society working groups Europese Commissie

Juridisch toetsen naleven goede landbouwpraktijken en bescherming landschapselementen op boerenland in Nederland.

10. VERANTWOORDINGSVERKLARING

Drie principes

Het bestuur van DE Vereniging Nederlands Cultuurlandschap onderschrijft de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van de middelen zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing in de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

1. Besturen en toezicht houden

Het bestuur is belast met het besturen van de vereniging overeenkomstig de statuten en het huishoudelijk reglement. De vereniging kent een directeur, die door het bestuur wordt benoemd. De directeur voert de doelstellingen van de vereniging uit, rekening houdend met de daarbij door het bestuur aangegeven prioriteiten en staat daarin tevens de andere verenigingsorganen bij. De directeur, onder verantwoordelijkheid van het bestuur, is belast met de voorbereiding en de uitvoering van de besluiten van het bestuur, alsmede met het beheer van de terreinen binnen door het bestuur aangegeven kaders. Binnen door het bestuur te stellen kaders, is de directeur verantwoordelijk voor zijn, door het bestuur bepaalde, werkzaamheden, waaronder kunnen vallen personeelsbeheer en -beleid, het financiële beleid en beheer van de vereniging, alsmede de inzet van middelen ten behoeve van zijn functie. De kaders waarbinnen de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de directeur vallen, zijn vastgelegd in een door het bestuur vastgesteld directiestatuut.

Het toezicht houden gebeurt door de leden van de vereniging via de algemene ledenvergadering. Aan de algemene ledenvergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe die niet door de wet of de statuten aan het bestuur zijn opgedragen. Alleen de gewone leden en seniorleden van de vereniging hebben stemrecht. De ereleden hebben slechts een adviserende stem. Het bestuur brengt op een algemene ledenvergadering, binnen zes maanden na afloop van het verenigingsjaar, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van een balans en een staat van baten en lasten, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen verenigingsjaar gevoerd bestuur. Na afloop van de termijn kan ieder lid deze rekening en verantwoording in rechte van het bestuur vorderen.

Huidige samenstelling van het bestuur:

- Harry Keereweer (voorzitter)
- Janine Pijl (penningmeester)
- Mariëlle van der Zouwen (secretaris)
- Wiel Tonies
- Egbert de Groot
- Edwin Hecker

Het bestuur bestaat uit een oneven aantal van minimaal vijf en maximaal negen personen, die uit en door de algemene ledenvergadering worden benoemd. De benoeming geschiedt uit de gewone leden en seniorleden van de vereniging. De benoeming van de bestuursleden kan geschieden uit één of meer bindende voordrachten. Tot het maken van zulk een voordracht zijn bevoegd zowel het bestuur als tenminste tien leden. De voordracht van het bestuur wordt bij de oproeping van de vergadering meegedeeld. Een voordracht door tien of meer leden moet voor de aanvang van de vergadering schriftelijk bij het algemeen bestuur worden ingediend.

Aan elke voordracht kan het bindend karakter worden ontnomen door een met tenminste twee-derde van de uitgebrachte stemmen genomen besluit van de algemene ledenvergadering. Is geen voordracht opgemaakt of besluit de algemene ledenvergadering aan de opgemaakte voordracht(en) het bindend karakter te ontnemen, dan is de algemene ledenvergadering vrij in de keus. Indien er meer dan één bindende voordracht is, geschiedt de benoeming uit die voordrachten. De algemene ledenvergadering kan besluiten dat een lid van het bestuur buiten de leden wordt benoemd.

Bestuursleden kunnen slechts worden benoemd wanneer aan de vereisten gesteld in de bepalingen omtrent de benoeming van bestuursleden van het Centraal Bureau Fondsenwerving Keurmerk is voldaan (thans artikel 4 lid 1B). Bestuursleden ontvangen op geen enkele wijze een bezoldiging. Bestuursleden kunnen een vergoeding krijgen voor de door hun gemaakte kosten in het kader van de uitoefening van hun functie ten behoeve van de vereniging. Deze vergoedingen dienen in de jaarrekening tot uitdrukking te worden gebracht en toegelicht.

Zoals vastgelegd in de statutenwijziging van 28 juni 2008, treedt elk bestuurslid uiterlijk 3 jaar na zijn benoeming af, en kan maximaal 3 termijnen bestuurslid zijn.

2. Principe Optimale besteding van middelen

Iedere vier jaar wordt een meerjarenbeleidsplan opgesteld (het huidige plan loopt van 2014-2018) met daarin een meerjarenbegroting. Het meerjarenbeleidsplan wordt uitgewerkt in een jaarplan met daarin per project de geconcretiseerde en meetbare doelstellingen en activiteiten. Projecten worden zoveel mogelijk SMART geformuleerd: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

Voor ieder project wordt een zgn. projectmatrix opgesteld waarin de kerngegevens van het project staan vermeld zoals de projecteigenaar, de projectleider, de projectmedewerkers, het budget en de output. De projecteigenaar is eindverantwoordelijk voor het te behalen resultaat. De projectleider ziet erop toe dat alle activiteiten die nodig zijn in het kader van het project bekend zijn; dat hiermee samenhangende werkzaamheden door de projectmedewerkers worden uitgevoerd; dat taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden worden toebedeeld en dat de nodige middelen beschikbaar zijn.

In een wekelijks overleg wordt de stand van zaken m.b.t. de verschillende projecten besproken en stuurt de projecteigenaar in overleg met de projectleider waar nodig bij.

Subsidieverzoeken voor projecten worden over het algemeen ingediend via een aanvraagformulier dat door de subsidieverstrekker is voorgeschreven. Hierin moeten o.a. de doelstelling en het beoogde resultaat van het project worden beschreven. Van langlopende projecten moeten voortgangsrapportages worden verstrekt. Na afloop van gefinancierde projecten wordt een financiële en inhoudelijke eindevaluatie richting de subsidieverlener verstrekt en indien gewenst, een accountantsverklaring.

Verbeterpunten n.a.v. evaluaties worden indien mogelijk doorgevoerd in lopende projecten en zijn aandachtspunten voor toekomstige projecten.

3. Principe Optimale relaties met belanghebbenden

De belanghebbenden van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zijn divers. Om goed te kunnen voldoen aan de informatiebehoefte van de verschillende belanghebbendengroepen, zijn de diverse uitingen/contacten ondergebracht bij verschillende ‘specialisten’ binnen de organisatie. De communicatie is met name agenderend, stimulerend en inspirerend. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten media en uitingen zoals website, ledenblad, studiedagen/symposia, interviews, memo’s, pleitnota’s.

Ideeën, wensen en opmerkingen worden waar mogelijk meegenomen als input voor nieuwe projecten/besluitvorming.

Klachten worden afgehandeld volgens de klachtenprocedure uit het Handboek Procedures van de VNC, om zo te komen tot verbetering.

De belanghebbenden worden onderverdeeld in de volgende groepen:

- **Leden**

De informatievoorziening naar de leden van de VNC verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, specifiek en incidenteel via e-mail of mailing, de jaarlijkse algemene ledenvergadering, het Informatiecentrum (waartoe leden van de VNC gratis toegang hebben) en via de website/social media.

- **Vrijwilligers**

Uitgangspunt van het vrijwilligersbeleid van de VNC is het werken en omgaan met vrijwilligers te professionaliseren zodat het aantal vrijwilligers de komende jaren kan groeien, met behoud van betrokkenheid en plezier in het werk, zowel bij de VNC-medewerker als de vrijwilliger, waardoor vrijwilligers daadwerkelijk het gevoel krijgen erkend en gewaardeerd te worden.

Bij verschillende werkzaamheden kan een netwerk van vrijwilligers worden ingezet. De communicatie verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, regelmatig inhoudelijke ‘updates’ per e-mail en werkoverleggen. Regelmatig wordt input aan de vrijwilligers gevraagd voor verbeteringen.

- **Raad van Advies**

De VNC hecht veel waarde aan de mening en ideeën van de RvA. De communicatie verloopt via het kwartaalblad *Landschappelijk*, email en brainstormbijeenkomsten. Deze brainstormbijeenkomsten geven waardevolle input, waarmee de organisatie aan de slag gaat.

- **Overheden en politiek**

Primaire insteek bij aanvang van de campagne ‘Nederland weer mooi’ was en is nog steeds het geven van een krachtige impuls aan de kwaliteit van ons landschap. Biodiversiteit, cultuurhistorie en recreatieve ontsluiting vormen daarbij richtsnoeren om de eigenaren en beheerders van het landelijke gebied in staat te stellen deze extra landschapszorg duurzaam voor hun rekening te nemen. Hiervoor is een fonds nodig dat beheerd wordt buiten de waan van de dag en wisselende politieke voorkeur.

Om dit te bereiken vindt gevraagd en ongevraagd beleidsbeïnvloeding plaats op politiek, bestuurlijk en ambtelijk (rijks, provinciaal en gemeentelijk) niveau. Veelal in de sfeer van ruimtelijke ordening, landbouw, financiën, natuur en milieu. Er wordt geparticipeerd in (reguliere en ad-hoc) overlegstructuren, tekstsuggesties aangeleverd en met verantwoordelijken, (strategische) partners en relaties contacten onderhouden door en/of te overleggen, planproces (mede) vorm te geven en besluitvorming (mede) te coördineren.

- **Maatschappelijke organisaties**

De VNC werkt veel samen met maatschappelijke organisaties. Afstemming en/of samenwerking en informatie-uitwisseling met maatschappelijke partijen vindt plaats als dat gezien het krachtenveld logisch is, bijvoorbeeld om te anticiperen op bepaalde politieke of beleidsmatige beslissingen op het gebied van landschaps-, natuur-, milieu-, water-, landbouw-, of plattelandsbeleid. Specifieke aandacht hebben wij voor onze relatie met terreinbeherende organisaties met betrekking tot onze werkzaamheden voor het Landschapswachtproject. Hierin nemen wij een kritische maar rechtvaardige houding aan en houden wij elkaar scherp.

- **Bedrijven**

Voor de oprichting van het Landschapsfonds werkt de VNC vooral samen met het bedrijfsleven. Samen met banken, pensioenfondsen, woningbouwcorporaties, energiebedrijven, vastgoedexploitanten, (groene) zakenlieden en financieel deskundigen worden mogelijke financieringsconstructies uitgekristalliseerd en getoetst op haalbaarheid. Verrassende ontmoetingen door het benaderen van het bedrijfsleven voor financiering van een groene constructie als het Deltaplan, leveren interessante inzichten en draagvlak op.

In het kader van de uitvoeringsprojecten wordt concreet samengewerkt met agrarische ondernemers aan landschapsherstel op lokaal niveau. Verder werken wij samen - wanneer nodig en/of op verzoek - met ingenieurs-, planning-, landschapsarchitecten- en ecologiebureaus en met ZZP-ers aan ruimtelijke ordenings- en inrichtingsvraagstukken in de groene en blauwe ruimte en proberen het gedachtegoed van het Deltaplan projectgewijs in te steken.

- **Kennisinstellingen**

De VNC treedt, al dan niet op verzoek, in contact met kennisinstellingen zoals universiteiten en onderzoeksinstituten en wetenschappelijke bureaus van politieke partijen. Wij proberen ons gedachtegoed in wetenschappelijke kringen te ventileren door onderzoekers, docenten en studenten te inspireren met het Deltaplan voor het Landschap in de breedste zin van het woord. Dit doen we door middel van strategische samenwerkingsverbanden, het verzorgen van lezingen en/of colleges, het volgen en verzorgen van studiedagen, het bezoeken van en participeren in symposia, veldbezoeken, publicaties in (vak-) en opiniebladen, etc.

- **Financiers**

Via projectaanvragen / evaluaties / rapportages wordt aan de financiers een duidelijk beeld van de organisatie en het betreffende project geschetst. Voor zover passend binnen de doelstellingen van de organisatie wordt rekening gehouden met de ideeën, opmerkingen, wensen en klachten van de financiers.

De Nationale Postcode Loterij is een belangrijke partner voor de VNC. Sinds 2009 ontvangen wij van de loterij een jaarlijkse bijdrage van € 500.000,-. Aantrekkelijk is dat de steun meerjarig is en de bijdragen vrij te besteden zijn.

De Goede Doelen Loterij is een bewezen en succesvol middel tot fondsenwerving. Inmiddels wordt er jaarlijks door de Goede Doelen Loterijen (Nationale Postcode Loterij, BankGiro Loterij en VriendenLoterij) ruim € 425 miljoen geworven voor het goede doel. De Goede Doelen Loterijen zijn hiermee de grootste fondsenwerfer van Nederland: 25 procent van alle private giften in Nederland komt van de deelnemers van de Goede Doelen Loterijen. Maandelijks spelen 3,5 miljoen huishoudens in Nederland met deze loterijen mee, en met de helft van hun lot dragen ze bij aan een betere wereld.

De drie loterijen hebben als missie het steunen van goede doelen die werken aan:

- een rechtvaardige en groene wereld: Nationale Postcode Loterij
- cultuur en behoud cultureel erfgoed: BankGiro Loterij
- verbetering van welzijn en gezondheid in Nederland: VriendenLoterij

Het huidige kabinet heeft aangegeven het kansspelbeleid te willen moderniseren. Wij hopen dat de voorgestelde wijzigingen in het kansspelbeleid de Goede Doelen Loterijen voldoende ruimte geeft om de succesvolle fondsenwerving op dit niveau voort te zetten. Want zonder de Postcode Loterij en haar deelnemers zouden wij een groot deel van onze initiatieven niet kunnen realiseren.

BIJLAGE 1: ACCOUNTANTSVERKLARING behorende bij de volledige jaarrekening van de VNC

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directie en bestuur van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening 2014 van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap te Beek-Ubbergen gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de staat van baten en lasten over 2014 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de vereniging, is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen. Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor opmaken de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van het bestuur. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vereniging gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

ABAB Accountants B.V., Tilburg Audit, Ellen Pankhurststraat 1K, 5032 MD Tilburg. Postbus 10085, 5000 JB Tilburg. Telefoon 088-4670010. Telefax 013-4647248. Internet www.abab.nl. E-mail info@abab.nl. IBAN: NL36RABO0151219400, BIC: RABONL2U.

Op onze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 18028690. Op verzoek wordt een exemplaar hiervan toegezonden. ABAB is lid van het internationale netwerk Premier.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap per 31 december 2014 en van het resultaat over 2014 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.

Tilburg, 22 april 2015

ABAB Accountants B.V.

W.J.C.J. Pullens
Registeraccountant

ABAB Accountants B.V., Tilburg Audit, Ellen Pankhurststraat 1K, 5032 MD Tilburg. Postbus 10085, 5000 JB Tilburg. Telefoon 088-4670010. Telefax 013-4647248. Internet www.abab.nl. E-mail info@abab.nl. IBAN: NL36RABO0151219400, BIC: RABONL2U.

Op onze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 18028690. Op verzoek wordt een exemplaar hiervan toegezonden. ABAB is lid van het internationale netwerk Premier.